

KASVATUS.

Nr. 15—16

3 aastakäik.

AUGUST

1921.

A. Albo.

1920 a.

KASVATUSTEADUSLINE AJAKIRI.

EESTI ÕPETAJATE LIIDU HÄALEKANDJA.

S I S U:

Eesti Õpetajate V üleriikline kongress
16.—18. juunil 1921 Tallinnas.

Toim. aadress: Pikk tänav nr. 54, telefoni nr. 14-63.

K.-Ü. „Loodus’e“

kirjastusel ilmunud:

- Prof. J. Piiper „Üldise zooloogia põhijooned“.
H. Reichenbach „Zooloogia praktikum keskkoolidele“
„Akvaarium“.
Prof. Wagner „Zooloogia“ (teine kontsentr) I r. Selgroota loomad,
II r. Selgrooga loomad.
G. Vilbergi „Harjumaa“ (maateadusline lugemik).
J. Rumma „Maateaduse õpewiis“.

„Tallinna juht“

Ülevaade Tallinna tähtsamatest kohtadest ja valitsusasutustest.

- J. Kents „Eestimaa geograafia õpiraamat“.
Rumma-Raikov „Praktilised tööd loodusloos“.
H. Männik „Praktilised tööd botaanikas“ (kaustik).
Prof. Polovtsov „Taimede ehitus ja elu“ (teine kontsentr).
L. Mahlstein ja H. Männik „Elus loodus“ algaste (kolmas tr.).
Dr. O. Schmeil „Inimene“ 96 lehek. Teimani tõlge.
Audova-Univer „Bioloogia õpiraamat“ (keskkooli vanem. klassid).
O. Schmeil „Väike loodusteadus“. Tõlkinud J. Piiper.
Vagner „Lood loomadest“.
K. Evald „Loodus jutustab“ (lasteraamat).
Shaposhnikov ja Valtsev „Algebraliste ülesannete kogu“.
Tõlkinud ja parandanud K. Veski ja J. Grünthal.

Ilmuvad lähemal ajal:

- Prof. Brounov „Üldine maateadus“. Tõlkinud ja täiendanud
J. Rumma ja H. Männik (ilmub 15. septembriks).
Prof. J. Sarv „Analüütiline geomeetria“ (1. oktoobriks).
Prof. G. Rägo „Analüütiline geomeetria reaalkoolidele (5. sept.).
H. Reichenbach „Praktilised tööd anatoomias ja füsioloogias“
(Raikov'i järele).
Oels „Praktilised tööd botaanikas“, G. Vilbergi tõlge.
Dr. Fritz Kahn „Linnutee“, Eesti keelde M. Rõika.
Prof. J. Piiper „Kalademääraja“, käsiraamat kodumaa kalade
tundmaõppimiseks.
A. Reeben „Taimede määraja“.
P. Kogerman „Keemia“.
K. Veski ja J. Grünthal „Aritmeetiliste ülesannete kogu“
I õpeaasta (1. oktoobriks).
„Aritmeetiliste ülesannete kogu“ II õpeaasta (1. sept.).
„Aritmeetiliste ülesannete kogu“ III õpeaasta.

Kirjastuse ühisus „LOODUS“

Tartus.

Järwafandi 6-klassiline algkool

wajab

1 õppejõudu

Soowitaw Saksa keele õskamine. Walimine 3. septembril s. a. kell 12 päewal Järwafandi walla-
majas. Kandidaate palutakse dokumente ühes elu-
loostrijeldusega saata: Järwafandi kaudu (Harjumaal),
walla kooliwalitsus. Ligem raudteejaam Keawa.

Walla kooliwalitsus.

Hageri wald waiab

Kelba ja Maidla algkoolidele

juhatajaid.

Kutseõiguslised kandidaadid wõivad
endid ülesanda kirjalikult Hageri kõrg.
algkooli õpetaja J. Kruusile, ehk ilmuda
walimisele 27. augustil kell 12 p. Hageri
vallamajasse — 5 versta Kohila jaamast.

Koolivanem.

Ingliste wald, Harju- maakonnas

wajab oma algkoolile

juhatajat ja õpetajat

Walimine 8. septembril 1921 a. kell 9 homm.
kohalises wallamajas nõuogu ees. Koha soo-
wijaid palutakse ilmuda ühes tarwiliste
tõendusdokumentidega ameti kohta. Adress:
Selle kaudu. Wallawalitsus.

Ilmus trükist

algebraaliste ülesannete kogu

Schaposchnikovi ja Valtsevi järele tõlki-
nud ja täiendanud K. R. Veski ja J.
Grünthal. II jagu. J. Kaarna raamatu-
kaupluse kirjastus Tartus.

O.-üh. „Waba Maa“ trükk, Tallinnas.

Parikas' te pildikogu

on kroonitud 1 auhinna, kuld-aurahaga ja sisaldab kõike ilusat ja huvitavat Eestist. Kestval broomhõbe paberil, mis paremini suudab edasi anda originaali peensuseid, kui teised paljundusviisid, on saadaval

seinapildid, albumid, mapid ja postkaardid

Kogudena 10 postkaarti on seni ilmunud: Tallinn, Varemed ja lossid Eestis, Põhja-Eesti linnad, Lõuna-Eesti linnad, Eesti maastik, Eesti rand, Vana Tallinn

Õpetajate V kongressi kogupildid tellimiste peale.

PARIKAS' TE FOTOGRAAFIA

Tallinnas, Kuninga tänav nr. 1.

Tähtis koolidele.

Ilmusid trükist ja soovitame koolidele algavaks õppeaastaks:

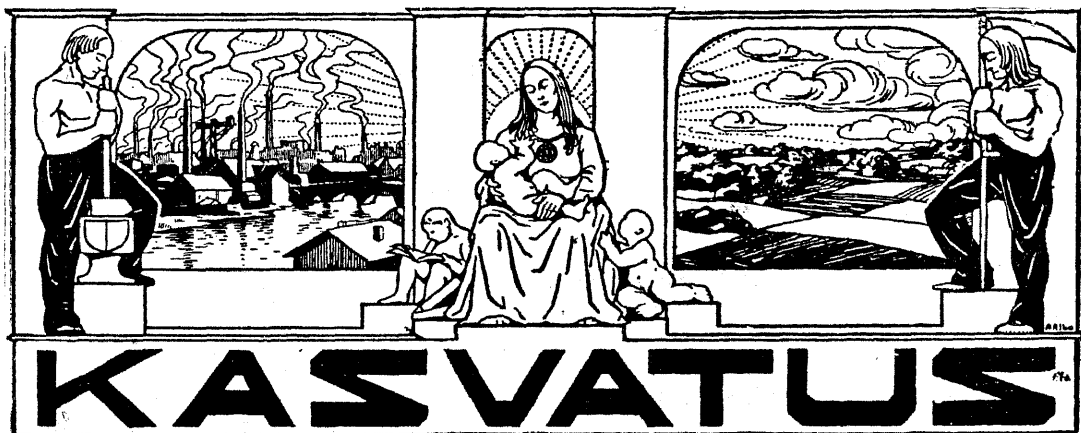
- A. Marфельдт: Учебникъ русскаго языка, 1-ая книга.** Беседа и чтение. Piltidega. Teine täiendatud trükk.
- Õpetajate rühma „Kaasaegne“ kirjastik nr. 1. **Vene keelne etümoloogia koolidele.** Que kirjaviisi järele.
- Nr. 2. **Harjutused Vene keele etümoloogia juure.**
- A. Marfeldt (Maramaa) Aabits** (koolidele). Que õpeviisi järele piltidega.
- 20 seinatabelit Aabitsa juure.
- K. Kuut: Eesti rahvakooli ajalugu.**
- A. Hermann: Lingua Latina Lectiones.**

Augustikuu lõpul ilmuvad.

- A. Marfeldt: Aritmeetika ülesannete kogu.** Kahes andes I ja II õppeaasta.
- G. Mootse: Perspektiivi õpetus.** II vihk.

Kõik õpperaamatud vastavad täielikult koolide õppekavadele.

Kirjastus „Valgus“
Viljandis.

Eesti Õpetajate Liidu häälekandja.

Nr. 15—16.

August 1921.

3. aastakäik.

Eesti Õpetajate V üleriikline kongress

16.—18. juunil 1921 Tallinnas, Tütarlaste Kommertskooli ruumides.

Üldine koosolek 17. juunil.
(Järg.)

„Võõrad keeles Eesti koolis“
ref. N. Kann.

Keelte küsimus meie koolis on väljaarenenud üheks tähtsamaks küsimuseks. Pole nii tähtis, missuguse keele esimesele kohale asetame, kui see, mitu tundi meie temale tunniplaanis anname. Tuleb keelte jaoks suurem arv tunde tunniplaani võtta. Enne kulutati keele õpetamisel ja õppimisel asjata palju aega, tarviades ümberpanekute meetodi. Nüüd tarvitatakse metoode, mis praktilist keele omandamist kergema vaevaga võimaldavad. Keele õppimisel oleks praktiline otstarb — keelt nii palju õppida, et läbikäimises teda tarvitada, ja kultuur-aialooline otstarb, mis palju tähtsam on ja ühtlasi ka põhjalikumalt keele tundmist nõuab, millela on võimata tundma õppida Euroopa kultuuri, tutvuneda suurrahvaste vaimuvaradega. H-ra Kuksi poolt «Kasvatuses» soovitatud 21 tundi on vähe koolis keele ära õppimiseks.

Esimeseks võõraks keeleks olgu Saksa keel. Inglis keelt on võimata õpetajate puudusel esimesele kohale paitutada, kuna Saksa keele õpetajaid kül-

alt leidub. Niisama on Inglis kirjandus Saksa omast vähem kättesaadav.

Teiseks keeleks peaks olema Vene või Inglis keel. Meil püütakse kõiki neid keeli praktiliseks otstarbeks lapsele kodust alates kätte õpetada.

Kui keskkoolist Ladina keel ära jääb, siis peaks üks Romaani keeltest sinna asemele saama, see võiks olla Prantsus keel. Keskkoolil olgu kaks sunduslist võõrast keelt ja kolmas vaba õppeainena.

Missugusel õppeaastal peaks esimene võõras keel algama? 4 a. sunduslise algkooli juures pole varem tarvis alata kui V õppeaastal. Nende õpilaste jaoks, kes tahavad edasi õppida, peaks algama I võõras keel III õppeaastast mittedunduslise õppeainena.

Resolutsioonid :

I võõras keel on Saksa keel.

II. Teiseks võõraks keeleks Vene või Inglis keel.

III. Kolmandaks võõraks keeleks Inglis, Prantsus või Vene keel.

IV. Esimene võõras keel algab III õppeaastal, kuid sunduslik on ainult neile, kes V õppeaastal edasiõppida võivad.

V. Esimest võõrast keelt õpetatakse mitte vähem kui 36 tundi üheksa klassi kohta.

VI. Teine võõras keel algab VII õppeaastal.

Teda õpetatakse koolis mitte vähem kui 24 tundi. Mittesunduslikku kolmandat võõrast keelt õpetatakse keskkoolis kolmes vanemas klassis mitte vähem kui 18 tundi.

Märkus: Kui keskkoolis osakond avatakse, milles keelte õppimise peale rohkem rõhku pannakse, siis võib ülemal näimeatud tundide arv ka suurem olla, kui 36, 24 ja 18.

Järgneb F. V. Mikkelsaare referaatsama aine üle.

Kui teame, missugune vaim peab meil valitsema, missugust kultuuri tahame omandada, siis võime otsustada, missugusele võõrale keelele koolides esimene koht anda.

On olemas Vene, Saksa ja Inglis kultuurid. Vene kultuuriga oleme hästi tuttavad. Ta ei jättnud meie hinge puudutamata oma «oblomovstshinaga», kurja ja mitte vastuhakkamise teooriaga jne. Jäävad järele Saksa ja Inglis-Ameerika kultuurid. Inglis keel, Inglis kultuur on õige laiali lagunenud, ehk küll inglased peale tikkuvad pole, nagu sakslased ja prantslased. Võidab, laguneb laiali — ka sõdade teel võimsam kultuur. Inglastel on sünteetilisest mõistust, vankumata iseloomu püsivust, sakslastel püsivust jätkub, kuid neil on suur aukartus autoriteedi ees, neil puudub algupärasus. Venelaste hoopis puudub püsiv iseloom. Tähendab, kõige vastu võetavam on meil, eestlastel, Inglis kultuur. Sakslasedki tunnistavad, et ilma inglaste kultuuriga tutvunemata läbi ei saa. Inglis raamat oli meil enne kättesaamata venelaste ja sakslaste poolt tehtavate tõkete tõttu. Praegu olevat Inglis raamatud meil kallid. See on madala marga kursi mõjul tõsi, aga ainult osalt. Referent näitab koosolijaile ingliskeelseid raamatuid, mis väärtuslikud on, aga siiski mitte — Eesti markades — kallid pole (16—50 marka jne.).

Kust saada Inglis keele õpetajaid? Neid tuleb kasvatama hakata. Püsivuse juures, mis meil märgata, saab sellest üle. Inglis keel pole raske ära õppida; väljaraakimine teeb küll takis-

tusi, aga vormid on lihtsad ja sõnade tagavarad suured.

Esimene keel alg- ja keskkoolis olgu Inglis keel. 9—10 aasta pärast oleks meil selle keele õpetajaid küllalt, senni aga võiks olla esimese keelena Saksa keel.

Lapsi ei tule võõraste keeltega vägistada. Sellepärast — ennem 4. õppeaastat ei peaks ühtegi võõrast keelt koolides õpetatama.

Resolutsioonid:

a) Eesti algkooli jäägu ainult üks võõras keel, mille õpetamine alaku mitte varem kui neljandal õppeaastal;

b) Selleks keeleks olgu Inglis keel, mis ka keskkoolides esimeseks keeleks olgu;

d) Inglis keele täiel mõõdul esimesele kohale asetamine teostatagu ligema 9 aasta jooksul; senni kasutatagu esimesel kohal selle keele õppejõude, mis teisele kohale määratud, nimelt Saksa keele õpetajaid, nende vähese arvu puhul võõrast keelt algkoolist kas või täitsa välja jättes;

e) Keskkoolis olgu üldiselt sunduslised ainult kaks võõrast keelt, ajaloo õppeharus aga veel kolmas — Ladina keel, ja kirjandus-kultuurilises Soome või Prantsus, majandusteaduslises — Vene keel.

Järgneb päevakorras:

„Kõlbline kasvatus koolis“.

Referent Prof. P. Pöld.

Austatud koosolijad!

Mui on raske ülesanne osaks saanud «kõlblisest kasvatuses koolis» rääkida, seega aine üle, mis nii lai ja terve pedagoogikaga kokku puutudes nii palju probleeme pakub, keerulisi ja põhimõtlikka, et neid kõike ainult riiivata lühikeses kongressi kõnes võimata on. Tahhan sellepärast mõne üksiku küsimuse juures peatada, mis meie praegusest kasvatuses ja kooliseisukorrast välja kasvanud ja mille kohta selgusele jõuda meie pedagoogide, noorsoo juhtijate, üks esimestest muredest olgu.

1. Rõhutan kõigepealt, et üks kooli ülesannetest tingimata on lapsi kõlbliselt kasvatada ja nimelt üks tähtsamatest ülesannetest. Mida suurema tähtsuse kool kasvatusetegelaseks omandab, seda suurem tema kohustus kõlblise kasvatuses suhtes. Ei saa meie päivil, kus laps, ja terve noorsugu peab ilma eran-

dita 7—8 aastast peale koolis käima hakama ja kus **temal nendest aastatest**, mil tema kõige vastuvõtlikum, kõiksugustele mõjudele, kus kujunemas n. ü. hingelise organismi kude, paremad päevad, tähelepaneku- ja läbitöötamisejõu poolest kõige soodsamad päevad, ainult kui õpetusandmise asutuse peale, kui intellekti harimise teguri peale, nagu ta meil seda kahjuks suuremalt osalt on. Inimene on mitte ainult intellekt, mõistus, vaid niisama oluline kui tema juures on vastuvõte, tähelepanek, tunnetus, fantaasia tegevus, on ka tundmised ja tahteavaldused. Ja meie harime koolis kogu inimest, harmoonilist inimest, kelle juures mõistus ja tahe kokkukõlas, s. o. sarnast inimest kes tahab, mis mõistlik, ja kes oma tunnetustes mitte ainult võimaste pilvedes ei hõlju, vaid kõigepealt seda leiab, mis reaalne, mis inimlise võimise piirides liigub. Kool võlgneb kasvatust lastele, kelle paremad kujunemisaastad tema oma mõjustuse alla võtab. Võiks ju ütelda: «Kasvatus, eriti kõlbline kasvatus jäägu perekonna asjaks, seda enam, 1) et koolil siin raske on tarvilikka elulisi abinõusid leida, 2) et koolil võimatu raske on tuhandete lahkuminevate ja individuaalse kõlbliste vaadete ning juhtnõrude segus mingit kindlat joont kinni pidada, mingit määratud kõlblust pakkuda, 3) et kooli võimata on nii individualiseerida, nagu see vahest kõlblise kasvatuses juures tarvilik». Kõrvale jättes perekondlike kasvatusmõju ulatuse ja kestvuse, mööda minnes sellest kriisist, mida perekond meie päivi läbi põeb mitmesugustel ühiskondlis-, majandus- ja moraallistest põhjustel ja isegi oletades, et meie rahva elutung siin tervenemisele tee leab, sellele ühiskondliselt nii ülitarvilikule institutsioonile, ei saa seda mitte tähendamata jätta, et just eriti demokraatia ei või asuda seisukohale, nagu ei puutuks kõlbline kasvatus koolisse. Aegade, kui rahvakool ainult lugemis- ja kirjutuskool oli, kus kool enam teatava seisulise korralduse alusel töötas, iga seisus kindlat moraali esitas ja kandis, võis selles ehk veel ennem juttu olla. Demokraatias aga, kus iga liige ühiskonna vastu ühtlase kohustatud ja kus mingisuguseid seisuslisi ega muid eesõigusi ei tunta, kus otsustab selle seisukoha üle, millele

keegi ühiskonnas jõuab, tema anne ja isiklik tublidus, kus tähtis on kõikide kodanikkude ühistunne ja ühistöö ja puudub seisuline traditsioon, kus iga liige kõige intensiivsemalt peab tegevuses olema, ei tohi kõlblise kasvatuses tarvest mitte mööda minna. Ta peab seda mis perekond teeb, täiendama, ta peab seda, mis eriti teda huvitab, püüdma kasvatada noorsoosse: rahupidamise, vastastiku arusaamise ja toetamise, kohustamise ühise asja vastu, õigluse, enesekitsendamise jne. Põhjeneb ju kõik siin vähem kui mõne teise valitsusvormi juures, mitte sunnil, vaid kodanikkude vabal enesemääramisel. Ja on selleks paras aeg mööda minna lastud, iga, kus noorsugu oli vastuvõtlik kõigile, siis ei ole see enam mitte parandatav, kui juba kuju omandatud, kui iseloom ükspuhas kuhu poole väljakujunud.

Kahtlemata peaks demokraatia selles mõttes ka perekonna kõlblise kujunemise vastu suuremat huvi tundma selle mõju pärast, mis temast välja läheb. Kuid ka just perekonna jõu uuenumise huvides ei tohi demokraatia kõlblist kasvatust koolides unustada. Koolis kõlblises sihis töötades valmistab ta teed paremale kõlbliselt mõjusamale perekonnale.

2. Kuid siin tõuseb kõige raskem ja kõige keerulisem küsimus: Mis on kõlblise kasvatuses siht koolis, kuhu poole noorsugu tuleb juhtida, sest selge on, et kõlblist kasvatust ilma teadliku eesmärgita, ilma sihita ei ole olemas. Karakter, liigi kindlus, on sihikindlus, sihkindlus areneb ikka sihikindluse najal, mis tugevamast iseloomust välja läheb. Nagu intellektuaalsel alal laps iseseisvaks tegevuseks peab esialgu tugema täiskasvanu, õpetaja abi peale, nagu ta sarnaduse printsibi najal, s. o. kooliõpetaja juhatusel ja abil lahendatud ülesannete eesküül suuremat iseseisvust nõudvatel ülesannetel jagu saab, nii vajab tema ka kõlblisel alal toetust, toetust sihikindla karakteritugeva tegevuse jaoks. Seda eitada tähendaks ülepea õigust kasvatamiseks eitada. Siin lapsi omapead jätta tähendaks kõige raskemas asjas neid saatuse ja juhuste hooleks jätta, lugemata hädahoitude kätte, mille vastu nad kaitsmata. Kas jätame neid vihma, talvel külma kätte? Kas tuleks kellegile meelde nõuda, et nad ise omale eipüüespidamise ja ihukat peaksid

muretsema? Seda ei taha küll keegi, sest tagajärjed on füüsilise olemise suhtes liiga silmapaistvad ja käegakatsutavad. Ja vaimline organism peaks seda välja kannatama! Mis tähendus siis veel meie tervel kultuuril, kui siin loodusvõimude juhulikku, kahjulikku, hävitavaid nähtusi lastakse atavistlistest dispositsioonidest suureks kasvada selle tõttu, et last kui metslast lastakse üles kasvada. «Kasvataja on poisi juures tulevase mehe asemik; järjekult, missugused sihid kasvandik tulevikus enesele kui täiskasvanud mehele seab, need peab kasvataja oma püüetele nüüd seadma; neile peab ta sisemise kerguse ette valmistama. Ta ei tohi tulevase mehe tegevust mitte kängu jätta, järjekult seda üksiku punkti külge köita; kuid niisama vähe teda harjutamise läbi rügestada», ütleb Herbart (Allgem. Pädagog p. 50). Vaimu liikuvusega, mitmekülgse huviga tuleb sellepärast, kõlbline iseloomulikudlus toetada, arusaamine kõlbliselt heast temale vastava tahtmisega kasvandiku hinges sünnitada.

Selle sihi teadvust ei saa kuidagi mitte kasvandikult nõuda. See peab olema kasvataja, kes iga sammu peal teadma peab, kuhu ta hoolealust juhib, või kuhu hoolealune teatava enese ettevõtetud sammuga satub; kes järk järkult siis hoolealust arusaamisele selle kohta peab viima, kuhu nad koos püüavad ja temas tahte äratama, sellel sihtjoonel edasi püüda. Kasvataja on seda võlgu niihästi tulevasele mehele kui ka ühiskonnale. Muudu võib tulevane mees, kelle asemel kasvataja talitab, kord temalt aru nõuda, või teda hukka mõista, sellepärast, et ta teda ei ole mitte kindlaste heale juhitanud, «temas ainult ettekujutuse sünnitanud, et ta haritud on» (Herbart A. P. p. 53) ja tema tööpoolest ehk halvemaks teinud, nagu meie seda ka kuuleme tagantjärele rääkivat kasvatajatest, kes printsipi deta, tujude järele talitavad.

Kasvataja on aga ühisteadlikkust võlgu kasvandikku juhatahes ka ühiskonnale, kelle nimel ja kelle volinikuna ta talitab ja kes selles huvitatud, ja kes selleks koolid ellu kutsub, et nendest inimesed tueksid, kes kõlbavad ühiselele, kui head inimesed.

Võib olla, tähendakse selle peale, et see ainult heteronoomse kasvatuse mõis-

te juures nõnda arusaadav ja mõeldav, mis õpilast väljaspoolt tulevate mõjude, kindla mõjutamise alla seab, asuda aga vaba kasvatuse seisukohale, mis kasvatusest teeb lapse isearenemise, siis kukuvad need harutused iseenesest vette. Kuid tehtagu, mis tahes: kasvatust on ja jääb mõjutamiseks teataval sihil ja vahe seab lõpuliikult ainult mõjutamise kraadis. Rousseau Emili'ga sammu järele valvab ikka tema juht, ta ei lasse ainult oma mõju välja paista, ja Tolstoi Jasnaja Poljana koolis, kus kõige suurem vabadus valitses, mõjustas Tolstoi, andis ometi teatava vaimlise kujud lastele kõige sellega, mis ta nendega ette võttis, mis ta neile luges, neile jutustas. «Vaba lapse majas», kus lapsed kõik ise teevad, teevad nad seda ometi vanemate näpunäidete, nendelt suggereeritud soovide, vaadete järele.

On meile selge, et kõlbline kasvatustarvilik, et ta sihikindel peab olema, sihiteadlik, tekib küsimus, missugused on need kõlblised väärtused, mis kooli noorsoole kalliks püütavaks peab tegema. On ju mitmesugustel aegadel, ajajärkudel, arenemisjärkudel, seisustel, kihtidel ja igal individuumil oma erilised lahku minevad vaated. Tõsi küll. Niisamuti nagu miljonid ja võib ütelda miljardid inimesi, kes ilmas elavad ja elanud on igaüks oma tegumoodi ja oma näoga, ja kombinatsioonide mitmekesinemine seda suuremaks läheb, mida rohkem kombineeritavaid elemente, nii lähevad inimesed ka oma vaimlise kaju poolest üksteisest lahku. Kuid sellegipärast sofistide relativismi seisukohale asuda, mis midagi kindlat ja püsivat ei tunnista, ei luba terve mõistus, ei luba needsamad nähtused, millest erinevus järeldatud. Võib ütelda, nagu inimindividuumide suurus omas antropoloogilises-anatoomilises ilmas teatavate miinimumide ja maksimumide vahel liigub, nagu näomood ometi kindlalt inimest ahvist ja muist imetaiaist eraldavaid jooni imutab, nagu meie isegi psüühilises elus saame kõneledda kindlastest tüüpilistest nähtustest, nii leiame ka sügavamale vaadates kõigis inimlikkudes kõlbluspüüetes selged stunad, kindlad sihtjooned, mida mööda need liiguvad ja kujunevad, stunad, mis inimest kui inimest üleüldse iseloomustavad, aegade vooludest ja muutustest üle ulatavad ja ikka selgemini välja kujunevad.

Ei saa mõelda kõlblust puhtbioloogilisel alusel, kus maksab pidev füüsiline kausaliit, kus järeldus ikka niisama suur, kui eeldus, kus maksab energia alalhoidmise seadus, mille järele võimalik ainult elementide ümberpaigutus, vormide teisendus ja muutumine, mitte mingi põhimõttelikult uue sündimus. Bioloogias maksab organismide ilmas võitlus olemise eest, mis muud tüüpi ei tunne, kui indiviidumi ja liigi alalhoidmist, mida juhivad kindlad instinktid, kus maksab ühelt poolt pärivus ja teiselt poolt kohandumine ümbritsevatele oludele, väljestele elutingimustele. Ka inimene käib nende seaduste alla, kuid mitte täiesti. Oma kultuuris, millesse ka kõlblus kuulub, seab ta need sihid, mis tema oma, loob ja töötab asja, mis senni olematud, loodusraamidest välja ulatavad, mis on looduse jõudusid allaheitvad, oma valitsuse alla paenutavad. Inimese elus tuleb nähtavale teatud vabadus, paratamata raudsest füüsilisest kausaliidest, esineb kausaliit, kus tulemus eeldustest suurem, kus näit. 2×2 mitte igakord 4 ei ole, vaid $2 + 2 = 4 + x$, mille eest teoreetiline mõistus, kui irratsionaalsuse ees nõutult seisab ja milleks tema mõõdupuud kas liiga lühikesed või liiga pikad, ning parajad ainult siis, kui ta nähtuse Prokrustese sängi paneb. Nähes kõlbluses inimliku mõistuse teistsugust avaldust, kui teoreetilises mõtlemises, ja nimelt väärtsotsustusi, nähes temas sihtide seadmist, mille saavutamise terve inimkonna pärast ilmitingimata ravilikk, ei saa kõlblust mõelda, mis abstraheriks ühiskonnast kaks ja üksiku ainuüksikuks; sest see aitab iseennast. Ei teki ju inimest väljaspool inimkonda; temal peavad ka olema eluandjad ja teatava eani ka elukaitsjad: elu on saadav ikka pideval esimesest inimesest mineval eduedasiandmise joonel. Ei ole mõelda «mina't» ilma «sina'ta». Nii ei ole meil tarvis muust kõlblusest juttu teha, kui sellest, mis esineb meile ühiskondlikult orienteeritud eetika süsteemides. Ja need tahavad kõik, nii palju kui nad kriitika ees püsima jäänud, ühte selles, et kõlbline isik on see, kes ülestõusnud loomutugide pimedast sunnist vabalt ennastmääravale tahtele, mis juhitud tõelikkuse, õigluse, mehisuse, puhtuse, ligimesearmastuse, ülepea kehtvat

isiklikku kui ka ühiskondlikku õnne kindlustavate väärtuste peale, mis meie kultuuris ristiustu saadustena maksavad. Kõlblises kasvatuses oleks seega need väärtused kasvandikkudele omakstehtavad voorustena, mis tähendavad kindlakskujunenud ja omaduseks saanud kalduvust teatava hea poole.

Aga mis teel seda kasvatust toimetada? Katsun siin ainult mõne põhimõtteliku asja peale tähelepanu juhtida.

Kõigepealt tuleb silmas pidada, et kõlbline kasvatus on mõeldav ja läbi viidav terve eluviisi ja heade harjumuste juures korra, puhtuse, kombe suhtes. Ma ei kuulu nende hulka, kes Juvenali sõnad: «orandum est, ut sit mens sana in corpore sano» võtavad Locke poolt antud kujus «mens sana in corpore sano», juure lisades veel «ainult», oma vankumata usutunnistuseks. Nagu paljudele, on minule kindel, et haiges kehas veel võib olla terve vaim, s. t. vaim võib keha oma võimu alla suruda, ja terves kehas võib väga haige mõistus asuda, nagu mõnest pullikehalisest kehas võib näha. Kuid relativselt, suuremal hulgal juhtumustel seda õigeks tunnistades, pean Herbarti sõnu kordama: «Et täieliku kasvatus (tõlgin «Zucht» siin kasvatus) täit mõju ära kanda, vajab kasvandik täieliku tervist» (Allg. Päd. p. 192). Söömise, joomise, magamise, töö ja puhkuse jaotus ja doseerimine ei ole siin mitte ükskõikne. Tarvitseb ainult mõelda, missugune väärtus on inimese kohta mõõdupidamisel söömisel, mida emarinnast peale tuleb harjutada, hoidumisel joovastavatest jookidest, maivastustega liialdamisest, külma vee joomisest juhtumustel, kui veri välispinnale kopsum ja ilanahkades tunginud; kindlatest söögiaegadest kinnipidamisel, kindlatel söögipüüdi närimisest ja allaneelamise reeglitel, õigel magaminekul, unelakumisel otsekoheselt süngist tulekul, kindlatel töötgemise viisidel, keha puhtuse pidamisel, kätepesemisel, riiete ja jalanõude puhastamisel ja muul korralikus majas seenesest kaasaantavatel, koolis nii palju kui võimalik harjutatavatel väikestel tervet ja korralikku eluviisi loovatel teguviisidel. Kui palju peitub selles tervist, jõu kokkuhoidu ja säästmist kõrgemate ülesannete jaoks. Ja võib ütelda, nende asjadega pannakse alus kõlblusele, kõigepealt enese taltsutamise

sele, mis suuremates asjades vaevalt enam korda läheb, kui teda ei ole väiksemate juures kätte saadud.

Kuidas siin toimetada ja talitada, kuidas koolis korda luua, mis sellel sihil mõjub, selle selgitamine ei mahu käesoleva kõne raamidesse. Täheandan, et meil siin n. n. legaliteedi, seadusepärasusele või seaduslikkusele kasvatamisega tegemist, mis distsipliini ja korra (Herbarti järele valitsemise) probleemide hulka kuulub.

Senni on meil koolis olnud tähtsaks kõlblise kasvatusel abinõuks: õpetus, sõna, seletamine, mis on kasvataja poolt tarvitusele võetud, kas kogu kooli, üksikute klasside, õpilaste rühmade ja üksikute õpilaste kohta, või jälle usuõpetuse, eriti katekismuse tundides üht ja teist kohustust õpilastele on ette seatud, on aegu olnud, kus sõnalt on kõike oodatud, kus ühes Plátoga kõlvatuse juureks teadmatust peetud.

Intellektualisti Herbarti mõjul on see vaade õige sügavale juurdunud, et mõtteringi (Gedankenkreis) mõjustamise tee peatee (Herbart, A. P. p. 167) on, mida saab käia kõlblises kasvatuses. On tõesti kahtlemata kindel, et meie mõtted, meie arvamised ja arusaamised, meie tegusid määravad, et tagajärgede teadmatus nii väga tihti on mõnegi halva teo immale toonud. Ignoti nulla cupido! Ka heade asjade, kõrgemate, paremate asjade himustamisest. (Herbart a. P. p. 116) Kui ka H. mõõndab, et mitte terve mõtteringi teoks ei muutu, siis arvab tema, et see mis hingesügevuses enese hooleks jäetult rahulikult lebab, on tähtis iseloomu pehmetele kohtadele. Olud võivad seda, mis lebab, erutada, sellepärast ei tohi õpetus seda, mida ta mitte ei saa küllalt kaugel ajada (vija), kaugelki mitte hoolestusesse jätta. See võib vähemalt erutatavust (Reizbarkeit) määrata aidata; see võib tulevaste muljete jaoks dispositsiooni rohkendada ja pärandada.

Kuid nähtud on seda ja läbielatud küllalt, et teadmine ometi inimest kõlbliseks ei tee. Sest intellekt etendab tahte juures küll suurt osa, kuid tahtmine ei ole mitte teadmine ja ainult teadmisest rippuv, vaid tahte liikumine oleb tundmustest, mis mõtted, teadmised armsaks, kalliks, vastuvõetavaks või vastumeeliseks teevad, mille läbi nad

omandavad praktilise elulise tähenduse, väärtusteks saavad, või ebaväärtusteks. Sellepärast on ekslik eetilisi küsimusi objektiiv intellektuaalselt (Messmer Grundzüge I p. 306) käsitada, nagu puhast teadust, teooriat. Kõige paremal korral saadakse heal käsitusel, nagu Messmer seda õigusega näitab teatav esteetiline kontemplatsioon, passiivne andumine isikuile ja kujutatavaile sündmustele, eetiline otsus, millele aga tegevus ei järgne. Põhimõtted, mille järele tuleb talitada, on tundmustugevad mõtted, mil teatav üleüldine maksvus. Seda silmas pidades tuleb õpetus, sõnaline seletamine kõlblises kasvatuses teistele alustele rajada, kui intellektuaalses kasvatuses. Oieti tabas seda juba Pestalozzi, kui tema ka kõlblise kasvatusel aluseks seadis vaate, tegelikud lapse elukogemused, mis omandatud vahekorras vanematega, perekonna liigetega, vahest on aga selgem, kui meie vaate mõistet piirates ainult tunnetuse alaga, kus ta täielist ettekujutuste selgust ja ilmsust tähendab, ühes Messmeriga toonitame, et kõlblises õpetuses vaatele vastab algupärase elamuse põhimõte, s. t. põhimõte, mille järele laps mitte ainult teiste elamustesse ei tungi, teiste elamusi ühes ei ela, vaid ise ennast otsekohe tunneb ühe liikmena ehk poolena teatavates taotavates eetilistes suhetes. Selles mõttes tuleb eetilistel harutustel välja minna ikka suhetest, milles õpilane on õpetajaga, kaasõpilastega, vanematega jne.; tuleb, nagu Fr. W. Förster nõuab, välja minna lapsest enesest ja mitte ainult leppida siis tundmuste sündimusega, mis tõukejõuks, motiiviks võivad saada, vaid viima asja tahte otuseni, õpilase tahteni. (Messmer p. 307) ja siis tuleb hoolt kanda, et õpilastel oleks võimalust endid kõlblistes tegudes harjutada, mis poolest on pedagoogiliseks ülesandeks klassi ümberloome organisatsiooniks, teataval määral omavalitsuslikeks ja ennast korraldavaks üksuseks, mille vastu igal klassi liikmel kindlad kohustused, mis teatavaid ülesandeid oma peale võtab, oma ettevõtteid loob. Nimetan ainult, et Ameerika koolid on sellel alal õige häid tagajärgi saavutanud, mitte üksi riigikodaniku kasvatusel vaid kõlblise kasvatusel sihis, ühistunnet, kohustustunnet, ausust, julgust äratades, nõrkade, haigete hoolitsemisele, abiandmisele, üks teise eest hooli-

kandmisele äratades, mille kohta huvitavaid näitusi keskkooli kasvatare reorganiseerimise komisjoni revideerimise komitee (Reviewing Committee of the Commission on the Reorganisation of Secondary Education, bulletin N 51: «Moral values in Secondary education»).

Ma tulen veel tagasi moraaliõpetuse juure. Moraali õpetuse tähtsus seisab seega esimese järgus laste kõlbliste kogemuste seletamises ja teadlikuks tegemises. Kuid ka uute ideaalide sugereerimises, etteadmises, mille teostusele ju võimalust kohe ei leia, kuid mis looma peavad Herbarti soovitatud vastuvõtlikkust tulevikus, mis peavad saama edasipüüdmise kihutajaks. Neid ideaale pakub terve iima kirjandus oma klassilistes avaldustes, neid pakub eraldi ka piibel, mis ei tohi moraaliõpetuses kõrvalde jääda.

Kui ka kõlbline õpetus peab tervest koolikasvatusest läbi käima, siis on ometi tarvidus, eriti seal kus usuõpetus puudub, korrapärase moraaliõpetuse järele. Et juhusliku õpetuse juures mõnedki tähtsad kohustused, näit. omaste jne. vastu, tähelepanemata jääksid, kuna koolielu nende harutamiseks ja käsitamiseks juhust ei paku, siis jääks kõlblisesse arusaamisesse suured mulgud sisse, mis elus kahjulikka tagajärgi võib anda. Niisamuti on tähtis, et kõik kõlblised elunähtused oleksid teataval viisil süsteemi viidud, vanemate õpilastega kriitiliselt, loogiliselt läbitöötatud. Meie koolides on moraali õpetus tingimata tarvilik nõue, mis varsti rahulduse peab leidma.

Lõpuks tähendan, et kõlblise kasvatare edukus ja mõjukus ripub suurel määral ära kasvataja eeskujust, mis tema sõnadele ja soovitudele kinnituseks peab olema. «Doce facienda, et done faciendo» on juba 16. a. s. nõue (Joh. Sturm). Sellepärast peab iga kasvataja nii hästi koolis kui oma eraelus ennast alati silmas pidama, seda kohustust tundma, mis temal laste vastu on. Ei ole kasvatajal õieti mitte asju, mis tema «eriasjad» on, mis kellegisse ei puutu, eriti Venuse ja Bachuse kummardamises. Kus niisugused «eriasjad» käimas, seal on nad harilikult üleüldiselt või vähemalt laialdaselt lastele teada, kelle hinge nad mürgitavad. Opetaja peab enese ümber oma tõsidusega looma nagu Förster ütleb «eetilise tõsiduse

atmosfääri», siis seisab ta oma kutse kõrgusel.

*

Pannakse ette 15-minutilist vaheaega määrata.

Ettepanek võetakse vastu.

Peale vaheaega juhatab Treffner.

Sõna saab Rummo, kes teadustab, et täna kell 1/2 8 on lauluharjutus Uhis-Soome koolikongressist osavõtjatele ja et õhtul kell 9 on «Estoonia» valges saalis kongressist osavõtjatele ühine koosviibimine teelaas.

Niisama on soovi avaldatud kongressist osavõtjaid ühiselt pildistada lasta, millega nõus ollakse.

Järgmisena saab sõna H. Roos referendina aine üle:

Kõlbline kasvatus koolis.

Senni seoti kõlblust usuõpetusega ja arvati, kui usuõpetus koolis kõrvaldatakse, siis ka kõlbline kasvatus kolikambrisse heidetakse. See vaade on täiesti vildak. Ajalugu näitab, et inim-sugu järkjärgult vabaneb usu mõju alt. Peaks järeldama, et ka kõlblus sama kiirelt langeb, Asjaolud kõnelevad aga teist keelt. Meie vabameelsemad usuõpetajad toonitavadki juba, et usk ja kõlblus tingimata teine teisega seotud pole. Võitlevad aga siiski usuõpetuse kooli viimise eest.

Elmine referent h. Põld laskis märkata, et ta usuõpetust kõlblise kasvatare teguriks loeb.

Mina selle vastu arvan, et usuõpetus kõlblise kasvatare aluseks olla ei või. Siin ei ole põhjuseks see asjaolu, et usuõpetust senni halvasti õpetati, et ta tihkem hinge surmas kui elustust pakkus. Siin ei seisa küsimus meetodis, vaid aines eneses. Härra Põld toonitas, et kõlbline kasvatus seisab sihikindluses. Ma lisan ometi poolt juure «ja järjekindluses». Sihikindlust, sellega ühes ka järjekindlust, eitada, tähendab kasvatare eitada. (Hra Põllu sõnad).

Ma tahaksin näidata, et usuõpetuses järjekindlus puudub ja sellega usuõpetus kõlbliskasvatuse väärtuse kaotab. Praeguse aja pedagoogiliste nõuete järele peame optimistid olema, peame elu jaatama; ristiusk on pessimistiline, ta eitab elu. Hra Põld nõudis — mens sana in

corpore sano — terves kehas olgu terve vaim. Kas ka ristiusk seda nõuab? Ei, ristiusk ütleb: sureta oma keha, ainult hinge hoiä oma hauataguseks eluks. Demokraatia elab siinpool hauda, sellepärast pole hauatagune õpetus temale tähtis. Demokraatlikes riigis on töö kogu rahva ja riigi alus, usuõpetuse tunnis aga öeldakse: töö on karistus, töö on patu palk. Moodne pedagoogika nõuab: tee kõik ise, ära looda kellegi peale; usuõpetuse tunnis: looda aga Looja peale, küll tema toimetab kõik hästi. Ja mis teeb laps? Mitte midagi, sest mida üks lubab, seda teine keelab. Piibliloos tuuakse Abraham, Jakob, Taavet ja veel palju teisi Jumala äravalitud mehi kõlbliseks eeskujuks, mehi, kes kõige kõlblusevastasemate tegudega hakkama said. Siit järeldab laps: mine ja tee näisamuti.

Võiks lõpmatuseni näitusi tuua, aga aitab sellest tõendusena, et usuõpetus oma vasturääkivustega ei või kõlblise kasvatusel aluseks olla. Sellepärast on usuõpetuse kõrvaldamine koolist pedagoogiline nõue. Asjata oleks siin veel kõneleeda poliitilistest nõudeist.

Kõlblise kasvatusel tähtsusest kõneles eelmise referent üsna põhjalikult. Toonitan siin veel ainult, et kõlblisele kasvatusel koolis tema tähtsusele vastav koht antaks.

Küsimus, mis praegu veel koolimehi kahes leeris hoiab, on: kas kõlbline kasvatus peab olema juhusline või süstemaatiline?

Juhuslise poolehoidjad ütlevad, et kogu koolitöö peab olema moraalne, iga tund peab kõlblist kasvatust pakkuma ja sellepärast pole vaja moraaliõpetusele iseseisvaid tunde. Teiseks minna aine siis kuivaks, moraliseerivaks, kui eraldi kõlbluse-moraali tunnid on.

Esimesele väitele võib vastata, et sellest veel üksi vähe on, kui kogu koolitöö moraalne on. Nii võib kõlbliste küsimuste käsitlemisel mõni mulk sisse jääda. — Nii võivad lapsed kõblistes küsimustes värvipimedaks jääda, nagu üks inglise õpetaja ütleb. Peale selle, kui meie õpetame koolis ajalugu, maadeteadust ja looduslugu korrapäraselt, süstemaatiliselt, kui meie lastele üksikutes ainetes teadmiste süsteemisi pakume, teadmisi, mille peale kõlbline kasvatus rajatakse, miks peaksime siis teadmisi mis lapse elu rajavad ja juhi-

vad, kõlblisi teadmisi, juhusliselt pakuma.

Moraali õpetus, kõlbluse õpetus, ei õpetus, ma nimetaksin, seda heameelega eluõpetus, minna kuivaks. Ja sellepärast peab tema kooli kavast süstemaatilise ainenä välja jääma. Seda sama võib ka kõigi teiste ainete kohta öelda ja kõik teised ained ka kooli kavast välja jätta. Meetodiline puudus laseb end parandada. Meie seame kogu õpetuse ning kasvatusel töökooli printsiibile. Meie seame ka kõlblise kasvatusel ja e õpetuse töökooli printsiibile. Sageasti tuuakse ette Prantsusmaad, et seal ei olla moraaliõpetus mitte vastaval kõrgusel. Iga algus on raske, ja sellepärast võib ka seal väärsumme tehtud olla. Aga ka prantslaste kohta on kiitvaid otsuseid. Inglise Johnson ütleb: «Igaühte peab üllatama see puhtus, sõbralikkus ja viisakus, mis leidub ka kõige vaesemates Pariisi algkoolides». Isegi Saksa paremad kasvatusel teadlased toonitasid Prantsusmaa moraaliõpetuse mõju, mis ilma sõja puhul ilmsiks tuli. Seesugust iseseisvust, püsivust, enesalgamist ja sallivust vaenlase vastu, nagu seda prantsuse sõdur ülesse näitas, ei tuntud Saksamaal. Inglismaal toimendatud ankeedi korraldaja Manchesteri ülikooli pedagoogika professor Sadler vastas küsimusele: Kas moraali õpetus peab olema juhusline või süstemaatiline — järgmiselt: «õpetajate seas on arusaamine, et süstemaatiline (mitte juhusline) moraaliõpetus tähtsat osa edendab kõlblises kasvatusel». Ja meie jääme ka selle juure, kui ei taha värvipimedaks jääda kõblistes küsimustes.

Demokraatiline aeg nõuab igalt kodanikult aktiivsust. Elus peab igaüks ise oma arvamist avaldama. Koolis tuleb selge «ise» ja «oma» arendamisele peale rõhku panna. Ujutama õpitakse ainult vees ja elama õpitakse ainult elus. Kool peab muutuma koduks suurel arvul ja riigiks suuremal mõõdul. Koolis peab looma õpilastele tingimused, milles nad ise oma asja korraldavad. Hra Pöld juba toonitas, et selleks tingimuseks on õpilaste klassi organisatsioon. Ma kriipsutan seda alla ja täjendan veel kooli organisatsiooniga. Ameerika ja Inglismaa on juba umbes kolmkümmend aastat tagasi õpilaste organisatsioonide korraldusega algust teinud. Inglise

austab seadust ja oskab iseenesest lugu pidada. Seda on tema õppinud koolide organisatsioonidest.

Õpilaste omavalitsus! Mõned meie pedagoogid näevad õpilaste organisatsioonides enamluse tonti. Kus õpilaste ringid tegutsemas, seal on vanemate koolimeeste arvamise järele kommunism maad võtnud. Ta ongi teatud mõttes revolutsioon. Opetaja või kooli juhataja annab oma käest käskimise mõju ära ja õpilased korraldavad ise asju, mis ennem õpetajate võimupiiri ulatanud, näit. korrapidamine, puhtuse järele vaatamine jne. Iga revolutsioon sünnitab reaktsiooni, ja võib arvata, et ka õpilaste kooli organisatsioonide vastu vanemate pedagoogide poolt sõjakäiku alustatakse. Sellepärast tundsin ma suurt rõõmu, kui hra Põld ka õpilaste organisatsioonide kasuks välja astus. Tähendab: õpilaste omavalitsus pole veel kommunism.

Meie oleme võinud kõik tõe peale panna kooli distsipliini, mida peab õpetaja, mida peavad õpilased. Esimene on isevalitsusline distsipliin, mis langeb, kui isevalitseja-õpetaja selga pöörab, teine on omavalitsusline distsipliin, mis igal ajal püsima jääb. Uhe näituse sadade hulgast toon ma: Kaks Ameerika kooli. Uhes neist on isevalitsusline kord, teises omavalitsusline. Kui revisent isevalitsejale direktorile märkuse teeb, et tema koolis kord puudub, siis vastab see, et õpilased on kord juba seesugused. Isevalitsejale direktorile antakse täies korras olev kooli õpilaste omavalitsusega ja omavalitsusline kooli direktor paigutatakse korratusse kooli. Aasta pärast on osad vahetatud. Isevalitsusline direktor süüdistab jälle õpilasi, kuna endises korraajagedas koolis demokraatiline kord valitseb.

Kui nii endi kooli korraldame, siis võime loota, et meie kooli kasvandikudest ka tõsised elu parandajad ja uuendajad kasvavad.

Kokkuvõttes:

1. Usuõpetus oma vasturääkivustega ei või kõlblise kasvatusel a. useks olla. Usuõpetuse kõrvaldamine koolist on pedagoogiline nõue.

2. Kõlbline kasvatus on niisama tähtis kui intellektuaalne, selle pärast peab esimesele koolis vastav koht antama.

3. Kõlbline kasvatus ei tohi juhusline olla, ta peab olema süstemaatiline.

4. Kõlbline kasvatus peab töökooli põhimõttel teostuma.

5. Õpilaste omavalitsus loob loomuliku pinna kõlblisele kasvatusel.

6. Õpilaste omavalitsus mängib tähtsat osa kooli distsipliinis.

Järgneb M. Raua referaat:

Õpetajate kutse-eetika, aukohtud ja vahekohtud.

I.

Inimese tegevuse kasulikkus või kahjulikkus, viljakus või hävitavus oleneb peaaegjalikult kolmest tegurist: tahtejõust ehk energiast, mõistusest ehk intellektist ja kõlblusest ehk eetikast. Need omadused on sarnases vahekorras, et kui üks neist välja langeb, siis teised tarvilikku viljakust ei või anda ehk koguni negatiivset mõju hakkavad avaldama. Selles mõttes on kõlblus ehk eetika tahtejõu ja mõistuse regulaator. Mida õrnem ja tundelikum on teatud tööpõld, seda rohkem annab ennast tunda eetika tugevus või eetika puudus. Just koolitöö on üks kõige õrnematest tööpõldudest, sest et noored hinged igasugustele mõjudele ülivastuvõtlikud on. Kooli tõmbab lapse hingest esimesed jooned, mis on jäädavad. Sellepärast võib alla kriipsutada, et ilma eetikata õpetaja võib kõige oma tahtejõu ja intellekti juures kogusummäs ometi eitavaid tagajärgi anda.

Kooli eetika kehastus on õpetaja. Terve kooli eetika kujuneb välja õpetaja kutseeetikaks, sest õpetaja on kooli hing.

Õpetaja kutseeetika põhjeneb kahel alusel. Ta on kõige pealt eetika. Järgelikult põhjeneb ta inimese isikliku kõlbluse peal. Teiseks on ta ühenduses õpetaja kutsega. Ta kriipsutab alla neid kõlblisi omadusi, mida il läheb tarvis edurikkaks koolitööks. Ta määrib ära neid positiivseid omadusi, mida tuleb nõuda igalt töömehelt koolipõlul, ja neid negatiivseid omadusi, mida tal olla ei tohi, kui ta terve töö viljata ei jääks ehk koguni eitavaks ei muutuks. Kutseeetika kvalifitseerib õpetaja kõlblist elu ja tegevust koolihuvide seisukohalt.

Inimese kõlblist elu määravad ära muude hulgas tema ilmavaade, põhimõtted

ted ja karakter, niisama ka see ideaal, kuhu poole ta püüab. Inimene on mõtleja olemus ja iseteadev töö otsimine on üks tema kaunimatest omadustest. Me õpime ajaloost, kuidas kõlbliste väärtuste pärast inimesed aastasadasid ja tuhandeid üksteisega kui ka iseenesega võitlust on pidanud. Kitsaid ja keerulisi teesid mööda on inim põlvel tulnud oma ideaalide poole rännata, pimedusest teed valguse poole otsida. Ilmavaated ja sellega ka kõlblise elu süsteemid on aegade jooksul muutunud, tihti aga edasi liikunud selleks, et lähte-kohale tagasi pöörata. Vana ja igavesti noor on küsimus, mis on hea ja mis on kuri. Kui ainult uuema aja peale peatada, siis näeme, et mitmesugused filosoofilised süsteemid annavad selle küsimuse peale mitmesuguseid vastuseid.

Naturalism ütleb: Kõlbline olla tähendab looduse seaduste järel elada. Ideaal: tagasi looduse juure.

Utilitarism õpetab: Kõlbluse mõiste langeb ühte inimese õieti arusaadud kasudega. Ideaal: valgustatud egoism.

Evolutsionism leiab headust edenemises. Kõlblised tööd põhjenevad usu peal, et ajalugu edu ja kultuuri võidukaiku tähendab. Ideaal: igavene progress.

Immanuel Kanti idealismi määravad ära tema mälestussambale sisse raiutud sõnad: «Tähtis taevas mu pea kohal ja kõlbline seadus mu südames». Kõige täielikum kõlbline seadus on inimese südames — tema kohusetunne. **Kategooriline imperatiiv** ütleb: talita nii, et sinu tahtmise avaldus igal ajal ülevõimeliseks seaduseks võib olla.

Kristlik idealism käseb inimest Jumala tahtmise järele elada. Jumala riik maa peal on tema ideaal.

Palju on filosoofilisi ja kõlblisi süsteemisid. Peajoontes võib neid kõiki jagada kahte suurde osasse, selle järele, mis nad kõlbluse alguseks võtavad.

Objektivistid ütlevad: kõlblised tööd on igavesed, niisama nagu on seda matemaatilised tööd. Inimese hinge omadustest on ühed kõrgemad ja paremad, teised halvemad ja madalamad. Siia käivad kõik nõndanimetatud idealistlikud süsteemid, uagu ristiusk, Kanti idealism j. n. e., kuna aga naturalistid, realistid, materialistid ja teisi loodusteaduse peal põhjenevaid il-

mavaateid kokku võib võtta subjektivistideks.

Subjektivistid toendavad, et kõlblised omadused on inimese oma mõistuse sünnitus. Üks asi on hea sellepärast, et inimene oma igatsuses enne järele teda on heaks tunnistanud. Ei ole absoluutseid kõlblisi väärtusi, vaid on ainult relatiivsed.

Praktilises elus ei ole nende kahe mõtteviisi vahel ometi nii suurt vahet, kui võiks arvata teoreetiliste lahkumineku järel. Mõlemad mõtteviisid, väljaminek üksteisele lausa vastukäivatest lähtekohtadest nõuavad tihti ühesuguseid praktilisi voorusi. Suuri kõlblisi tõdesid tunnustavad mõlema mõtteviisi moralistid, katsudes ainult ära näidata, et üksi nende süsteemi ja nende teede järel inimene nende tõdede juure jõuab.

Opetaja kutseeetika suhtes on ainult üksikuid küsimusi, kus näib nagu oleks lahkuminekuid olemas mitmete süsteemide poolehoidjate vahel. Ligemal vaatllemisel kaovad aga siingi teravad vahed. Sellepärast ei ole meil põhjust arutada, missugust filosoofilist süsteemi õpetaja kutseeetika aluseks tuleb võtta. Sest kutseeetika põhijooned langevad ühte nii hästi subjektivistide kui ka objektivistide nõudmistega. Mitu teed viib Roma.

Kui näituseks Ernst Haeckeli ja Wilhelm Ostwaldi tuline poolehoidja Dr. Max Maurenbrecher VI Saksa monistide kongressi 1912. aastal seletas, et lapsi nii tuleb kasvatada, et nad valmis oleksid oma «mina» inimesesoo suurele tuleviku mõttele ohvriks tooma, et seda kätte saab ainult tahtejõu harjutamise ja mineviku tahtejõu kangelaste kujude silmade ette toomisega, siis oleks sedasama võinud ütelda monismi äge vastane, kristlise kõlbluse alusel seisev Zürichi pedagoog Förster.

Kõik kõlblised süsteemid sisaldavad üht peajoont — nad nõuavad inimeselt enese piiramist ideaali pärast ja kõlblise seaduse põhjal.

Palju suuremad lahkumineku põhjenevad lahkuminevas arusaamises kooli ülesannetest. Ühed nõuavad õpetajalt sarnaseid kõlblisi omadusi ja sellelaadilisi voorusi, mida teised nii oluliseks ei pea, et nende puudumine edurikast tööst koolis takistaks. Iseäralik on, et õpetaja kutseeetika peale nimelt

kõrvalülesanded mõjuvad, mis kooli peale on pandud. Kuigi meie koolil ühike iga on, leiame ometi, et teda mitmesuguste kõrvalülesannetega on koormatud.

1. Aastat 50 tagasi oli rahvakooli kiriku eestkostmise all. Tema sihid käisid siis kiriku omadega paralleelis. Kooli ukse peale oli kirjutatud: «Lapse lapsed minu juure tulla ja ärge keelake neid mitte, sest nende päral on taevariik». Siis pandi õpetajatele samad kõrgendatud kristliku kolb-luse nõudmised ete, kui kiriku teenijatele. Ja me teame, et selleaegsed õpetajad väga valjude elutreeglite järele käisid, ka pisikestes asjades.

2. Siis tuli riiklise poliitika ja venestamise ajajärk. See ajajärk pani õpetajatele õige jämeda-joonelised nõudmised ette: punane särk pükste peal, tshainik ja samovar ja riigusk. Kui siis keegi veel oma ametivendade peale salakaebtusi kandis inspektorile ja iga se na peale mitu keisripilti üles seadis, oli ideaalne õpeaja valmis.

3. Nüüdse ajal tõstab pead klassi võitluse vool, kes tahaks kirjutada kooli uksele: «kõigi maade proletariatsed ühinege» või «võitluses omandad oma õguse». See vool tahaks õpetaja kutseeetikasse üles võtta kõik need nõudmised, mis iseloomustavad partei eesvõitlejat ja klassivõitluse organiseerijat. Tema ülem omandus peaks olema fanatism ja sallimatus teistii mõelajate vasta ja jesuitismi läbikaalutud tarkuses, eesmärk pühendab abinõu. Siin käib juba nõndanmetud «tagurlus» ja isegi usuliste talituste täitmine kutseeetika vastu.

4. On' aga olemas veel vana pedagoogiline põhimõte, kus kooli uksele on pealkiri: «terves kehas terve vaim». See pealkiri ütleb, et kool ja õpetaja on laste päral. Kool peab olema abiks, et laps võiks kehaliselt, intellektuaalselt, es eetiliseit ja kolb-liselt kõigekülgselt välja arenedada. Ta nõuab, et kool peab olema õppe- ja kasvatusasutus ühtlasi.

Kui asuda sellele seisukohale, mis pedagoogi seisukohast ainuke õige on, siis leiame, et kutseeetika õpetaja õige rasked ja keerulised nõudmised ette paneb. Sest siin on alasiid, kus lapse õigused ja huvid õpetaja isiklikkude hu-

videga kokku põrkavad, kus kutseeetika nõuab, et õpetaja iseennast ja isiklikku vabadust kooli huvides peab piirama.

II.

Tähtis on otsusele jõuda, missugune osa õpetaja tegevusest käib kutseeetika alla, missugune mitte. Opetaja tegevust võib vaadelda kolmest küljest: 1) õpetaja kui riigi kodanik, 2) kui korporatsiooni või õpetajaskonna liige ja 3) kui laste õpetaja ja kasvataja.

Riigi kodanikuna on õpetajal kõik need õgused, mis teisel riigikodanikul. Riigi põliseaduse järel võib neid õigusi kitsendada ainult seadus ja kohus. Nii on siis iseenesest mõistetud, et ta võib näituseks poliitikas tegev olla, võib poliitikat ennast eemale hoida, võib olla ühe või teise erakonna liige, võib seista ka väljaspool erakondi. Muidugi ei tohi ta poliitiline tegevus käia üldeetiliste nõudmiste vastu. Kui keegi tarvitab oma poliitilises tegevuses kolb-mata võtteid, nagu seda on salakaebtused, kuritahtlised insinuatsioonid, vastaste meelega laimamine, spionaashi korraldamine ja tädesaatmine võõra riigi ja rahva huvides, siis käib see eetika vastu üleüldse, olgu see subjektivistilisest või objektivistilisest seisukohast. Ta peab oma tegevuse piirama ka puhtvormilise nõudmisega, et ta enese peale sarnaseid töid ei võta, mis koolitööd takistavad.

Kui siiski on kuulda olnud nõudmisi, et õpetaja tingimata peab oma «edumeelse ilmavaatega», s. o. teatavate erakondade liige, siis võib seda seletada ainult kahte visi: kas tahetakse kooli panna poliitika teenistusesse, või tehtakse seda naiivses meelelihtsuses. On ju see inimese vana viga, et ta peab ennast ikka kõige tähtsamaks, nii ütelda maailma keskpunktiks. Eks ole uskusiid, mis seletavad, et ainult nende läbi saab taevariiki, ja rahvaid, kes endid peavad Jumalast äravalituks, emasiid, kes arvavad, et nende tütreid kõige ilusamad, ja pojad kõige targemad. Mis ime siis, kui mõni erakonna mees mõtleb: Ainult meie erakond tunneb tött ja õgust, ainult meie teed viivad rahvast õnnele. Sellepärast võib ja tohib õpetaja ka ainult meie erakonna liige olla. See on aga vana enesepeetus: erakonda kuuluvus ei tee kedagi tar-

maks ega rumalamaks, paremaks ega halvemaks, ausamaks ega kelmimaks. Igas erakonnas on ausaid ja autu'd, tarku ja rumalaid, häid ja halbu inimesi, osavaid ja viletsaid töömehi. Poliitilise ilmavaate nõudmine sünnitab silmakirjalikkust ja hävitab terve seisuse kõlbilise väärtuse.

Opetaja vahekorras õpetajaskonnaga tuleb lahendada kaht juhtumist: 1) õpetajaskond kui korporatsioon ja 2) õpetajad kui ametvennad, kes ühes ja samas koolis töötavad. Esimese juhtumise alla käib näituseks õpetajate organiseerimise küsimus. See puudutab kõige pealt õpetaja enese isiklikka huv'id, laste peale võib see kaudsel teel mõjuda. Opetajate organiseerimine võib kooli peale head, võib teataval tingimustel ka halba mõju avaldada.

Igal organisatsioonil on kaks head külge — kasvatusline ja iseteadvusline. Ta aitab arendada isiku positiivseid iseärasusi, mis kokkukõlas organisatsiooni põhimõttega, aitab negatiivseid omadusi vähendada või maha suruda. Iseteadvust tõstab ta selle läbi, et inimene tunneb enesel selja taga kindlat tuge ja pinda jalgade all. See tõstab elu julgust ja toob kaasa tööhoogu.

Kahjulikuks võib saada organisatsioon sel korral, kui seal valitsema peaseb sallimatus. Organisatsioonil on kaks teed valida: kas määrab ta ära ainult teatavad elupõhjused, neis piirides igale liikmele tegevuse ja liikumise vabadus jättes, ehk muutub organisatsioon rigoristlikuks asutuseks, kelle tegevus isiku terroriseerimiseks kujuneb. Rigoristlikeks nimetatakse ägedate äärmiste kõlbiliste põhimõtete ülesseadmist ilma inimese iseärasustega ja olude arvesse võtmata. Tõukejõuks on siin fanatism ja sallimatus teisiti mõtlevate vastu. Poliitiliselt oli rigoristline näit. Kromvelli valitsus — Inglismaal, usulisel alal oli rigoristiline keskaja kirik, kalvinism Schveitsis ja puritanism Inglismaal, kus näit. igasugune lõbutsemine surmanuhtlusega ära keelati, vähemal määral oli meil rigoristline ka venenastekogudus. Rigoristlike põhimõtete eluviimine muutub isiku terroriseerimiseks; näit. on minu arusaamise ja tunde järel see õpetaja terroriseerimine kui tema kalduvus ja ilmavaadet arvesse võtmata, temale kui õpetajale kee-

latakse ära igasuguste usuliste talituste tähtsuse.

Kõik ripub siis selle küljes, missugune vaim peaseb valitsema korporatsioonis. Kas õpetaja tahab ennast korporatsiooni distsipliini alla alandada, või arvata ühes Ibseniga, et ainult see on vaba, kes ükski on, see jäägu igatahes õpetaja enese ja korporatsiooni otustada, kutseeetikasse see ei puutu.

Hoopis teine asi on vahekord õpetajate vahel ühes ja sellesamas koolis. Siin võivad nad üksteist toetada, võivad ka üksteisele kiva ja gette veeretada. Opetajate vahekord koolis võib nii kujuneda, et seal enam mingisugune korrald töö ei ole võimalik. Siin on kutseeetikal mõjuv sõna kaasa ütelda. Kui õpetaja ja kasvataja peab õpetaja enast kutseeetika nõudmiste alla painutama täiel määral

III.

Opetaja kutseeetika sisuks on õpetaja enese isiku piiramine laste huvides. Ta jaguneb kolme osasse, nende isikute järele, kellega õpetajal oma kutses otsekohest tegemist: 1) vahekord lastega, 2) vahekord kaastöötajatega ja 3) lastevanematega.

I. Vahekorras lastega kerkib üles mitu iseseisvat küsimust.

1. Tõeküsimus. Opetaja peab koolis õpetama oma parema tõetunde järele. Ta ei tohi esiteks tõeksjана seda ette kanda, mille kohta, ta enesel kindel eitav seisukoht on. Uhtlasi ei tohi ta ka seda tõena edasi anda, mille kohta ta ise pole selgusele jõudnud. See juhtnõör on maksev usulistes küsimustes kui ka hüpoteetilistes teadustes. Näituseks ei ole usuõpetuse andmine piiblicalusel lubatav õpetajale, kes õpetuse alust s. o. piiblit mitte ükski vähema arusaamise järel ei suuda seletada, vaid ka seda otsekohe eitab. Lubamata on, et õpetaks usuõpetust Jumala eitaja. Täitsa hävitavaks tuleb seda nähtust pidada kui usuõpetuse andmise või mitmeandmise suhtes on õpetaja juures mõduandev maksev poliitiline vool, ülemuse soovid, laste vanemate nõudmine või materiaalne kasu, kui õpetajal enesel asja vastu on eitav seisukoht. Tõeküsimust ei otsusta mitte ükski sõnad, vaid ka e'u. Kui õpetaja on tabatud meelega ebatõde rääkimise

pealt, siis on see raske eksitus kutseeetika vastu. Kui näit. õpetaja all'ri kooli päevaraamatus tööoludega karva-pealt kokku ei käi, kui on tundisid ülesmärgitud, mida mitte ei ole antud, siis ei võõ õpetaja pahaseks saada, kui lapsed temale suudsilmad täis väletavad. On õpetaja klassis vaimustud karskuse poolehoidja, perekondlistel pidudel, kus ka lapsed viibivad, aga trops sõber, siis kisub ta ise oma autoriteedi alla.

2 S u g u l i k u k a r s k u s e v o i Lutheruse katekismuse järele üteldes kuuenda käsu küsimuse on kutseeetika seisukohast üks kõige keerulisematest, raskematest, ühtlasi ka õrnamatest. Sugulise karskuse hindamises lähivad objektivistid subjektivistidest järsku lahku. Objektivistid peavad sugulikkust karskusest iseenesest positiivseks nähtuseks, nõuavad kindlat monogaamiat ja toonitavad kõige rõhuga, et inimesed «puhtasti ja kasinasti peavad elama sõnades ja tegudes». Nõudmised, mis kristlik kõlblus õpetajatele suguelu asjus ette paneb, on teada.

Subjektivistidel ei ole siin ühist seisukohta, kuid enam-vähem lubavad nad isikule siin suuremat vabadust. Siin on olemas voolusid, mis ristiustu kõlblusele kaunis ligidal seisavad, ku'd on ka äärmisi, mis kitsendustest üetuldse teada ei taha. Enne sõda käsitasid Vene ajalehed tõsiselt seda küsimust, kas võib koo'preililt sugulist askeeset nõuda, või võib ta täie õigusega kõige vabamalt oma ihade järel elada. Paljud võtsid suguliku enese piiramise nõudmise vastu leppimata seisukoha

Ku'd ei ole siiski raske objektivistid ja subjektivistid ka siin lepitada. Ma ei ole veel ühtegi tõsist hääl kuulnud, kes sugulikkust vabadust ka lastele ja noorele soole kunni mehe easse jõudmiseni nõuaks. Kõik toonitavad rõhuga: noorus peab karske olem. 1907. aastal pani Dr. Jakobson Peeterburis Euroopa arstide keskel ankeedi toime küsimuse kohta, kas on sugulikkus karskus tervisele kahjulik. Vastuseid tuli mitmesuguseid, kuid kõik toonitasid ühte: noorus, kunni mehe easse jõudmiseni peab karskelt elama. Seda peavad õpetajad kui laste kasvatajad teadma ja sinna poole peavad nad lapsi viima. Kuidas saab aga karsket noorust kasvata da see, kes ise karskelt ei ela? Naturalismi ja Rousseau ütleb

täie rõhuga, et kõige suurem kasvatusline tegur on eeskuju. Siin nõuab õpetaja kutseeetika temalt enese piiramist kasvava noorsoo huvides. Täiesti kuritööks tuleb seda pidada, kui õpetaja selleks et oma erootilistele tungidele järe. anda, selleks koolist toitu otsib, olgu et ta koolitundidel närvisid kõdistavat juttu ajab, lastele kaht'ase sisuga kirjatoid üles annab, või mis veeli raskem kool'lastega flirti lööb. Ma toonitan siin rõhuga — lastes erootilistele tunnete äritamine õpetaja poolt on kuritegu. Kui inimene ennast muudu ei saa taltsutada, siis austagu ta ometi vanasõna: hunt oma pesa ümbert ei murra.

3. O i g l u s j a e r a p o o l e t u s laste vastu. Opetajal tohib koolis olla tegemist ainult lastega, mitte nende vanematega. Kas laste vanemad rikkad või vaesed, kas nad õpetaja südamesõbrad või ver'vaen'ased, kas nad kõrge koha peal või üleüldise põlguse all, kas nad «bursu'd» või proletaarlased, see ei tohi laste ja õpetaja vahekorra peale mõjuda.

Tal ei tohi olla armualuseid, kellele kõik lubatud, ega põlatud Tuhka-Trünnusid. Ei tohi vanemate pattu laste kätte tasuda ega tehtud eksituse eest tagant järele viha kanda.

Opetaja ei tohi lapsi piinata. Seadus keelab ära laste kehaliku karistuse. Kuid kehalik karistus võib mitu korda vähem valu sünnitada, kui kõblime — laste nõrkade ja valusate külgede armuheitmata valge ette toomine, avalik pilkamine, narrimine ja naermine, mõnesuguste valusate kohtade sünnimata käperdamine.

Opetajad ei tohi lapsi ära anda. Ta peab mõstma vaikida kooli sisemistest asjadest ja laste isikutest, ei tohi nende vigasid ilma tungiva tarviduseta ilma ette kanda. Lapse saladus, mis kooliõpetajatele usaldatud, peab olema püha nagu pihtisaladus.

II. V a h e k o r d a a m e t l i v e n d a d e g a võib lühidalt karakteriseerida kutseeetika seisukohast, et ei tohi ametivenna autoriteeti laste silmis ei otsekoheselt ega kaudsel teel maha kiskuda. Veel vähem on lubatav õpetajate omavahelisi tüliasi laste ette tuua või sarnaseid seisukordasid luua, kus lapsed õpetajate vahelistes rüüdudes tunnustajana üles astuvad.

III. Opetajate ja laste vanemate vahekorras peab õpetaja hoidma kõige eest, mis vanemate autoriteeti laste siimis alandaks või kõigutaks. Sest vastasel korral paneb ta lapse dilemma ette, kas tunnustada õpetajate või vanemate autoriteeti. Etu on näidanud, et sel korral võitjaks jääb ikka vanemate autoriteet ja õpetaja lõhub ise oma jalgealuse ära.

Võtame näituse. Opetaja on teatava ilmavaate tuine eestvõitleja ja ta ei saa teisiti, kui peab ka klassis oma poliitilisi vastaseid maha tegema. Kuid klassis õpivad ka selle mõttevoolu poolehoidjate lapsed, kelle vanemaid ta häbisambasse paneb. Järjekult kihutab õpetaja siin lapsi vanemate vastu üles. Siis on veel midagi — õpetaja vahekorral kooliga kui niisugusega. Referent Kuks ütles täie rõhuga, et õpetaja peab õpilastes kasvatama kohusetunnet, ilma millela uus kord ei ole mõeldav. Seda kohusetunnet ei saa mitte äratada palja õpetamisega, noomisega ja manitsemisega. Seda saab kätte kõige pealt õpetaja enese eeskujuga. Opetajas eneses peab olema kohusetunne oma töö vastu ja nende laste vastu, kes on tema hoole alla antud. Opetajaskonna katsed oma au ja kutseetika puhtust kaitseda ja kõlbmata isikuid, kes seda määrivad, välja tõrjuda, on arusaadavad ja õigustatud. Seda peab tegema iga terve organisatsioon. Küsida jääb ainult, kui võrd viivad tarvitusele võetud abinõud sihile. Senini on tarvitusele võetud ainult üks abinõu — tunnistuste nõudmine kutseetika seisukohast ehk lihtsamalt — elukombe-tunnistuste nõudmine õpetajate't, kes kohta vahetavad. Kooliseaduse järele on valival asutusel õigus nõuda kandidaadilt tunnistuse ettenäitamist kutseühingu poolt, et see kandidaadi vastu ei ole kutseetika seisukohast. Kongressid on katsunud seda määrust muuta, toonitades, et reegistreeriv asutus kutseetika tunnistusi peab nõudma.

Selle määruse väljaandmise juures on emb-kumb viga olnud: kas ei ole kutseetika mõistest aru saadud, või on ühte mõeldud ja teist öeldud. Nähtavasti on kaudsel teel tahtnud õpetajaid sundida liidu ja ühingu liikmeks astuma. Ei ole õpetaja liidu või ühingu liige, ei saa ta ka passi koha vahetamiseks. Seda toonitaski nõutuseks Piliist-

vere ühingu, seletades, et tähendatud õpetaja oma kohused ühingu vastu on täitnud. Pearaha on makstud. Kutseetika seisukohalt on sarnaste elukombe-tunnistuste nõudmine täiskasvanud inimestelt absurd. Elukombe-tunnistust võite nõuda koolilapse't ja siis annavad seda õpetajad, kelle silma all laps kasvunud. Sarnased tunnistusi palusid vanast teenijad lahkudes oma herrastelt. Et aga vaba isik oma seltsimeestelt tunnistust peab nõudma, kas ta nende meelest ka aus küllalt on, see on, kergesti öeldud, õige algupärane nõudmine. Sest kutseetika küsimus on identiline ameti- au küsimusega. Kuidas saab nõuda, kas on kellegil teise au vastu midagi? Võib ainult seda küsida, kas on isik eksinud kutseetika ja aareeglite vastu ja milles seisib see eksimine. Kutseetika seisukohalt võiks ainult sellesisulisi tunnistusi välja anda. Kas keegi isiku poolt või vastu on, see on subjektiivne asi, auasjades võib aga otsust teha, ainult objektiivsete andmete põhjal.

Edasi: kas on liidu või ühingu juhatus sarnased tunnistusi välja andma ka küllalt kompetent. Fakti konstateerida, kas isik on eksinud, võib ikka ainult kohus, olgu see kaelakohtuline, administratiivne või seltsimeeste aukohus. See peaks juba olema sedavõrd aksiomiline mõiste, et tema peal tõesti vaja ei oleks peatada. Kui liidu või ühingu juhatus siiski sellega valmis saab, et ta seltsimehele ameti au üle kerge südamega otsustab, ilma et tal võimalustki oleks objektiivseid andmeid tema tegevuse üle saada, siis peab seda inimese auga mängimiseks pidama.

Küsimine edasi, millega on garanteeritud, et ühingu juhatus mitte erapoolikuid ja ülekohtuseid tunnistusi välja ei anna? Iga isiku, järjekult ka iga õpetaja au peab olema kaitsitud, tulgu kallale kippumine ükskõik, kas teise inimese, mingisuguse asutuse või ühingu poolt. Kas on näituseks inimesed, kes võib olla kogemata ehk võitluse kires ühehäälise enamusega eestseisusesse pääsesid, igakord just need mehed, kelle kätte teise au võib usaldada? Ja kuidas antakse neid tunnistusi välja? Ilma süütegude üksikasjalise harutamiseta. Kui tõesti mingisugune ühingu eestseisus enesele julgust võtab ametivenna kohta hukkamõistvat otsust anda, siis on see vägivald, on mõrtsukatöö, se-

da mis sakslane nimetab «moralischer Todschat». Isikul, kes sarnase hukkamõistva tunnistuse saab, ei ole mingisugust enesekaitse võimalust, mida kohtus antakse isegi kõige suurematele kurja tegijatele. Võrrelda võib seda ainult keskaja tagaselja salakohtu, nõnda nimetatud «Fehmgericht» iga.

Kõigest sellest järgneb, et eksimisi au ja kutseeetika kohta võib otsustada ainult kohus, nimelt a u k o h u s.

IV.

Aukohtud võivad olla kahesugused.

1) Seisuslised või obligatoorilised. Need on sunduslikud tervele seisusele. On nad õpetajaskonnas sisse seatud, siis käib iga õpetaja sunduslikult nende alla ja kohtu poolt määratud kõige kõrgem karistus on seisusest välja heitmine või teiste sõnadega ametist lahti laskmine. Kuna aga sellel kohtul väga lai võimupiir käes ja ta üksiku isiku õigustesse väga raskelt võib puutuda, siis peab olema, sarnane vahekohus korraldatud seadusandlisel teel. Peab olema seadusega ära määratud, aukohtu kokkuseade, kohtu pidamise kord, süüteod, mis ta alla käivad, edasikaebamise kord jne.

Sarnane aukohus on ette nähtud näit. ohvikeridel. Obligatoorilist aukohut ilma seadusandlise sanktsioonita on raske teostada, sest puudub võim, kes isikut sunnib kohtu otsuste alla painutama. Kui puudub võim, kes obligatoorilise aukohtu otsuse täide saadab, siis kaob ka tema autoriteet.

2) Fakultatiivne või korporatsiooni kohus. See on korraldus, mis maksev ainult teatava korporatsiooni kohta. See oleks näituseks liidu liikmete vaheline aukohus. Kõige kõrgem karistus, mis ta võiks määrata, on liidust välja heitmine auvastaste tegude pärast. Selle kohtu mõju on kõlbline ja ta elluvõimne põhjendab korporatsiooni distsipliini peal. Ka see aukohus peab olema kindlatesse piiridesse pandud. Peavad olema garantiid, et kohtunikudeks isikud saavad, kes üleüldise lugupidamise väärilised. Sellepärast peab neid tingimata välja täiskogu; valimisel peab olema kõige vähemalt pool liikmetest koos. Valitud peavad saama kõige vähemalt kakskolmandikku kõigest häälest. Võib hääletamist toimetada ka kirjaliku plebissiidi teel. Sel korral peab asemikkude

kogu kandidaadid üles tähendama, kuid valimine ei tohi olla nende külge seatud.

2. Aukohus võib olla ainult suurema maa ala nagu linna või maakonna kohta sisse seatud, mitte aga igas rühmas.

3. Iga liidu liige peab sunduslikult alluma aukohtule.

4. Aukohtu alla käivad näit. järgmised asjad: a) Kui õpetaja kaelakohtuslikult süüdi on mõistetud, ehk kuigi õigeks mõistetud, siis õpeti auvastases tegevuses süüdistatud.

b) Kui seltsimeeste-vaheline aukohus mõnda tüüasja arutades auvastase tegevuse tundemärkisid leiab ja otsuseks teeb asja aukohtu kätte anda.

c) Kui haridusministeerium, maakonna või linnakoolivalitsus mõne asja harutamise tema kätte annab.

d) Kui liidu juhatus otsuse teeb, liiget kutseetika või au vastu eksimise pärast kohtu kätte anda. Üksikud liidu liikmed võivad kellegi kohtu kätte andmist ainult liidu juhatuse kaudu nõuda. Kohtu alla andmist nõuda võib ka teatav kogu liikmeid.

e) Kui kellegi liidu liikme peale on langenud kahtlus auvastases tegevuses ja ta tahab kahtlustamise vastu kaitset saada, siis on tal õigus pöörduda aukohtu poole, nõudes tema asja arutusele võtmist.

5) Aukohtus aetakse asja ilma süüdistajateta ja kaitsjateta. Advokaadid ja volinikud ei ole lubatud.

6) Aukohtu otsus on lõplik. Süüdi mõistetul on õigus nõuda asja uuesti läbivaatamist, kui mõned uued asjaolud pärast otsuse tegemist ilmsiks tulevad ja nõuda, et harilikus korras valitud uus aukohus asja läbivaataks. Kui on korporatsiooni aukohus sisse seatud, siis võib valimisel kandidaadi käest tunnustust nõuda, kas ja missuguste asjade pärast aukohus teda süüdi on mõistnud.

Sarnane korporatsiooni aukohus on mõeldav aga ainult sel korral, kui liidu liikmeks astumine vabatahtlik on. Mis mõte oleks muidu kõige kõrgemal karitusel liidust välja heitmisel, kui inimene sinna vägisi oli sunnitud. Vahekohtutest ei ole palju kõnelda. Need asutatakse selleks, et au haavamise juhtumisi, niisama tüli asju liidu liikmete vahel lahendada. Liidu liikmetele on nad sunduslikud. Valitakse iga üksiku juhtumise korral eraldi. Üks

pool nimetab ühe, teine teise vahekohtuniku ja need valivad kolmanda, erapooletu. Asja arutamine sünnib nagu aukohtus. Vahekohtu otsusega rahulolematuse korral võib avalikkusse kohutusse kaebada ainult siis, kui kaebaja liidust välja astub. Tüliasjade õiendamist vahekohtute kaudu oleks soovitada, mitte üksi liidu liikmetele, vaid kõigile õpetajaile. Kutseetika nõudmiste ülesseadmine, aukohtud ja vahekohtud on iseenesest ilusad asjad, kuid tõsist väärtust on neil siis ainult, kui nende kandjaks on seltskond, kes on nii kaugele arenenud, et ta nende järel sisemiselt tarvidust tunneb. Ainult seal võib aukohtu otsus midagi kaaluda, kus au paljas sõnakõlks ei ole.

Ja ainult seal maksab kõnelda kutseetiliste küsimuste üle, kus eetilisi väärtusi üleüldise hinnatakse, kus kõrged on kõlblikud ideaalid. Ilma üldteekata ei või olla kutseetika ja ilma väljarenemata autundeta on aukohtud asjatud. Sisemiselt on kutseetika ja aukohtute probleem õpetajaskonna enese sisemise kasvatamise ja kasvamise probleem.

* * *

Et järgmine ref. Piiskar koosolekule pole ilmunud, jääb tema ettekanne järgmiseks koosolekuks.

Juhataja kannab keskkoolide sektsiooni ettepaneku erikoolide sektsiooni moodustamise asjas ette.

Ettepanek lükatakse tagasi.

Seega lõpeb koosolek.

Keskkooli sektsioon.

Koosolek 18. juunil algab kell 8.35.

Juhatab T a r k p e a. Koos oli 42 õpetajat.

Juhatus sooviab järgmise päevakorra vastu võtta:

- 1) õpetaja keskkoolis,
- 2) uute keelte küsimus,
- 3) matemaatika,
- 4) loodusteadus,
- 5) tööõpetus,
- 6) joonistamine, voolimine j n. e.

H. M ä n n i k kannab ette J. Annussoni ja oma ühised teesid. 1. Tuleb pöörduda kõige tõsisemat tähelepanu keskkooli õpetaja ettevalmistuse peale.

2. Loomulikult keskkooliõpetaja ettevalmistusasutuseks ülikooli pidada.

3. Täiesti ebaloomulikult tunnistada sennist õpetajate ettevalmistuse viisi, kus peeti rahuldavaks ainult mingisuguse teadusharu tundma õppimist, ilma et oleks pandud rõhku teoreetilisele kui ka tegeliku pedagoogilisele ettevalmistuse peale.

4. Keskk. õp. ettevalmistus ei tohi olla liig kitsas — eriteadline, kuna õpetajal tuleb sagedasti õpetada mitut distsipliini. Selles suhtes tulevad tunnistada Tartu ülikooli poolt korraldatavad magistri kursused liig erilaadilisteks ja asjata koormavateks tulevatele keskkooliõpetajaile.

5. Peale tulevasele kutsele tarviliku eriteadusliku ettevalmistuse ja teadmiste omandamise üldpedagoogikas peab tulevane keskkooliõpetaja saama praktilise ettevalmistuse pedagoogikas, Eesti keeles ka muulastele, mille ühe osa korraldamine oleks ülikooli ülesanne. Peale ülikooli üldkursuse lõpetamist ja ülikooli poolt korraldatud praktikast osavõtmise peab tulevane õpetaja vähemalt kaks aastat koolis iseseisva õpetajana töötama, mille järele ta pärast eksami tegemist pedagoogikas, hingeteaduses ja oma eriaine metoodikas, omandab keskkooli õpetaja kutse.

6. Lugeda 6 semestrilist ülikoolis viibimist ajaks, mis annab õiguse teoreetiliste eksamite ning praktikumi tegemiseks.

7. Tuleb soovitada ülikoolile suuremate kursuste kõrval lühemaid kursusi ja loenguid, mis käsitlevad kasvatusse puutuvaid küsimusi. (Oppeaasta jooksul 2—4 nädalat).

8. Tunnistada üheks Tartu ülikooli tähtsamaks ülesandeks Eesti teadusliku terminoloogia väljatöötamist ja võimalikult suure hulga jõudude rakendamist Eesti teaduse loomiseks.

9. Praegune ülikooli õppekorraldus ei paku oma kasvandikkudele seda, mida vajavad tulevased õpetajad — Eesti keeles mõlemist ja oskust E. keeles õpetada. Eesti kooli huvid nõuavad E. keele maksmapanemist ülikoolis igal vähegi mõeldaval juhtumisel. /

10. Kk. õp. asetäitjatele tuleb võimaldada keskk. õp. kutset omandada, arvesse võttes nende sennist teaduslist ettevalmistust ja kooli praktikat.

Ka praegu olevate õpetajate koosseisu tuleb virgutada iseseisvale loovale Eesti kooli tööle, nõudes neilt täieliku Eesti keele oskust ja kodumaa koolikirjanduse täielikku tundmist.

Referent lisab mõnele teesile omad seletused juurde. Lõpus soovitab ta keskkoolide tüüpide määramisel arvesse võtta naiste eri ettevalmistust tulevastele ema ja perenaise kohustele juba ülikooli pingil. Praegune ülikool seda ülesannet ei täida.

K a n n leiab võimatu olevat nende teeside poolt hääletada, kuna Männiku poolt esile toodud pilt Tartu ülikoolist, kui keskkooli õpetajate ettevalmistamise asutusest, ikkagi tume on.

V e s t h o l m tähendab, et Männiku referaadis on kaks ise asja, teravalt lahkuminevad, puudutatud: 1) ülikooli korraldus ja 2) keskkooli õpetajate ettevalmistus. Soovitab esimest osa hoopis ära jätta, kui sarnast, mis kongressi kavas ei ole ette nähtud.

A n n u s s o n teatab, et tema teesides ei ole Tartu ülikooli konstrueerimise küsimus mõeldud, vaid jutt on ainult keskkooli õpetajate ettevalmistusest.

Asutakse üksikute teeside hääletamisele. T r e f f n e r teeb ettepaneku: võtta kõikide Annusson-Männiku teeside asemele üks, nimelt järgmine: «Keskkoolide õpetajate ettevalmistamise korraldamist Tartu ülikoolis senniste äranägemiste järele ei saa küllalt rahuldavaks pidada», missugune resolutsioon ka 23 häälega vastu võetakse.

Kuna Treffneri ettepanek ei eita Annusson-Männiku teesid, siis asutakse viimaste hääletamisele. Esimesed viis teesi võetakse muutmatult vastu. 6-da teesi kohta teeb K i i v e t ettepaneku 6 semestri asemel võtta 8 sem., missugune ettepanek 10 häält poolt saab, kuna referendi oma 11 häält poolt saab ja tunnistatakse vastuvõetuks; ettepanek seda teesi hoopis välja jätta saab poolt 8 häält.

7., 8. ja 9. tees võetakse vastu, kus juures 8. ja 9. tees ühte liidetakse.

10. tees võetakse vastu referendi poolt parandatud moel, kus juures sõnad: «võimalikult ilma üleliigse jõukultuseta» välja jäetakse.

11. tees võetakse häälteenamusega vastu, kuna Kiiveti ettepanek — seda teesi välja jätta — vähemusse jääb.

Täienduseks eelmise referaadi teesidele teeb V. P e e t järgmise ettepaneku: «Tunnistada otstarbetuks haridusministeeriumi korraldusel sisseseatud II. järgu keskkooliõpetajate instituut», missugune ettepanek saab poolt 15 häält, vastu 14.

T r e f f n e r i täiendusettepanek: «Kõigile keskkooli õpetajale, nii hästi astatäitjale, kui ka täieliku kõrgema haridusega tuleb korraldada kõige lähemas tulevikus lühikeseajalised edasiharimise ja täiendamise kursused» saab 18 poolt, 1 vastu.

S c h n e l l i ettepanek: «kutsuda ellu mõne kunstikooli juures pikemaajalised kursused joonistamise õpetajate ettevalmistamiseks» võetakse vastu (12 häält poolt).

N. K a n n refereerib uute keelte küsimusest keskkoolis, vaieldes vastu Mikke:saare poolt esitatud poliitilisele orientatsioonile. Tema teesid on järgmised:

1. Esimeseks nõöraks keeleks meie ühtluskoolis on Saksa keel. Tema õpetamine algab kolmandal õppeaastal.

2. Teiseks võõraks keeleks on Inglis keel või Vene keel. Tema õpetamine algab viiendal õppeaastal.

3. Kolmandaks, mitteranduslikuks, keeleks Eesti keskkoolides on Inglis, Prantsus või Vene keel. Tema õpetamine algab keskkooli esimeses klassis (VII. õppeaastal).

4. Ladina keel on õppeaine, sest ta ei ole elav keel. Tema õpetamise viis läheb lahku elava keele õpetamisest.

5. Soome keelt õpetatakse vanemates keskkooli klassides Eesti keele tundides, nagu Saksamaal võib Ulemsaksa keele tundides Alamsaksa keelt ja Kesktülemsaksa keelt õpetada, või Inglismaal Inglis keele õpetamisel Saksi keeles kirjutatud kirjandust tundma õpitakse.

A n n u s s o n tähendab, et loomulikult peaks kool olema ilma võõraste keelteta, kui aga hädapärast mõnda võõrast keelt peame õppima, siis olgu see Inglis keel, mil tendents on ilmakeeleks saada. Esimesele võõrale keelele tuleb abiiks võtta teine — Saksa keel, mida tegelikudel põhjustel juba algkoolis hakatakse õppima, kuna tema õpetajaid kergemalt võib saada kui Inglis keele õpetajaid ja keskkoolis jätkatakse. Koimas võõras keel olgu vabatahtlik

(Ladina, Vene, Prantsus j. n. e.). Tema teesid oleksid järgmised:

1. Esimeseks võõraks keeleks on algkoolis Saksa keel, keskkoolis Inglis keel.

2. Kolmas mittesunduslik võõras keel keskkoolis on valitav.

3. Keskkoolis on sunduslikud kaks võõrast keelt.

4. Esimese võõra keele õppimine algab 5-mal õppeaastal.

L. R a u d k e p p toonitab ajaloolise ja metoodilise järjekorra mõttes esimesena võõra keelena Saksa keelt.

V i l h e l m s o n rõhutab sedasama, ette tuues keeles leiduvaid ühiseid sõnu, mis hõlbustavad õppimist

J u h a t a j a kannab ette Kanni, Mikkelsaari ja Annussoni teesid uute keelte kohta.

Soovitakse Annussoni teesid aluseks võtta, mis ka häälteenamusega ära otustatakse.

V e s t h o l m soovib lahtiseks jätta küsimuse, missugune keel esimene oleks, toonitades, et mitmes koolis võib ise keel esimesel kohal olla, kuid tema ettepanek saab poolt kõigest 3 häält.

Kanni ettepanek: võtta esimeseks võõraks keeleks Saksa keelt, saab 15 häält poolt, kuna Mikkelsaari ettepanek Inglis keele kohta, mis 4-mal õppeaastal algaks, 13 häält poolt saab.

Annussoni ettepanek, et algkoolis esimese võõra keelena oleks Saksa keel, keskkoolis Inglis keel, saab poolt 17 häält: sellega on tema ettepanek enamuse saanud ja vastu võetud. Häälteenamusega võetakse vastu ka tees, et keskkoolis olgu 2 võõrast keelt, niisama ka tees kolmanda mittesundusliku võõra keele kohta.

M a a r f e l d teeb ettepaneku, et esimene võõras keel algaks 5-mast õppeaastast, mis ka häälteenamusega vastu võetakse.

K a n n i teeb ettepaneku, et lubataks mittesundusliku õppeainena esimest võõrast keelt õpetada 3-mast õppeaastast alates, mis hääletamisel saab poolt 10 ja vastu 18 häält.

Samuti jääb vastuvõtmatuks N. Kanni poolt esitatud uus kava võõraste keelte õpetamise kohta keskkoolis, mille sisu järgmine:

1. Esimene võõras keel on Saksa keel.

2. Teiseks võõraks keeleks Vene või Inglise keel.

4. Esimene võõras keel algab III. õppeaastal. Kuid sunduslik on ainult neile, kes V. õppeaastal edasiõppida võivad.

5. Võõrast keelt õpetatakse mitte vähem kui 36 tundi üheksa klassi kohta.

6. Teine võõras keel algab VII. õppeaastal. Teda õpetatakse koolis mitte vähem kui 24 tundi. Mittesundusliku kolmandat võõrast keelt õpetatakse keskkoolis kolmes vanemas klassis mitte vähem kui 18 tundi.

M ä r k u s: Kui keskkoolis osakond avatakse, milles keelte õppimise peale rohkem rõhku pannakse, siis võib ülemal nimetatud tundide arv ka suurem olla, kui 36, 24, 18.

Otsustatakse viie minutiline vaheaeg määrata. Peale vaheaja esineb J. Kiiwet oma referaadiga «matemaatika keskkooli õppeainena», mis sisuliselt on matemaatika õpetajate kongressi kokkuvõte. Muutmatult võetakse vastu referaadi järgmised teesid:

1. V. üleriikline Opetajate kongress kiidab heaks II. matemaatika õpetajate kongressil vastuvõetud matemaatika õppekava (vastava tundide arvu juures) keskkooli tarvis ja teeb kongressi juhatusel ülesandeks — samme astuda, et nimetud õppekava Haridusministeeriumi poolt võetakse tarvitusele juba järgmisel õppeaastal.

2. Tähtsaks pidades harunemist keskkooli kolmel viimasel õppeaastal leiab kongress, et koolides, kus harud asuvad ühes ja samas kohas, matemaatika õpetamine reaalarhus sünniks lahus muist harudest — ka õppekava ühise ulatuse osas.

3. Matemaatika ja füüsika kabinetide täendamise või asutamise juures tuleb silmas pidada ka nende varustamist mõõteriistadega (teodoliit, sekstant, mikromeeter j. m.) ja seina piltidega kuulsate matemaatikute elust, misugused pildid teevad näitlikumaks ajaloolise elemendi käsitamist matemaatika õpetamisel.

Järgneb J. Käisi referaat: «Loodusteadus keskkooli õppekavas», mille järgmised teesid muutmatult vastu võetakse:

1. Loodusteaduse ülesandeks keskkoolis on — õpilaste vaimujõudude kas-

vatamine ja arendamine, selge mõtlemiseviisi, laiaringilise ilmavaate väljatöötamine, teadusehimu rahuldamine ja esialgne ettevalmistus teaduslisele tegevusele.

2. Uhtlasi sellega peavad loodusloo tunnid õige põhjalikult tutvustama õpilasi kodumaa loodusega, selgitama tegelikus elus ettetulevaid nähtusi ja andma pilti teaduse arenemisloost.

3. Nende sihtide saavutamiseks peab keskkoolis tüse loodusteaduse kursust läbi võetama, millele tugeva aluspinna annavad praktilised tööd ning harjutused ja õpilaste iseseisvad vaatlused ja uurimised looduses.

4. Aine käsitusel ei tarvitse kindlasti kinni pidada puhteaduslisest süsteemist, vaid ainet peab korraldama vastavalt meetoodiliste nõudmiste ära kasutamiseks: tuleb botaanikat peaaugjalikult käsitada kevadel ja sügisel, zooloogiat aga talvekuudel, ja mõlemad ained paralleelselt läbi võtta.

5. Loodusteadus keskkoolis on loomulik järg loodusloo kursusel algkoolis ja jaguneb oma sisu poolest 2 kontsentrissse: I — (IV—VI) algkoolis saadud teadmiste kokkuvõte, täiendamine ja enam-vähem süstemaatiline läbitöötamine, II — (VII—VIII. kl.) õpilaste tutvustamine lihtsamate teadusliste tööviisidega, ja üldine ülevaade moodsast loodusteadusest ja tema arenemisloost.

6. Loodusloo tundidel tulevad läbi võtta järgmised ained: keemia ja mineraloogia, botaanika, zooloogia, füsioloogia, tervishoid, üldine loodusteadus ehk üldine bioloogia.

Läbi arutamata ja vastuvõtmata jääb J. Käisi referaadi teine osa — «Üksikute ainete kava», mille sisu peajoontes järgmine:

Keemia ja mineraloogia.

Keemia põhiseadused. Igapäises elus, tööstuses, bioloogias ja geoloogias tähtsast elemendid, anorgaanilised ja orgaanilised ühendused. Ülevaade keemia arenemisloost.

Tähtsamad kasulikud kui ka kivilike sünnitavad mineraalid, nende keemilised ja füüsikalised omadused, tekkimine, lademikud. Kodumaa põue varad. Kristallide põhielemendid, sündimine, mehaan-optiline jaotamine.

IV kl. (7 õppeaasta) 2 tundi anorgaaniline keemia ja mineraloogia

V kl. 2 t. Anorgaaniline keemia ja mineraloogia, kristallograafia.

VI kl. 2 t. Orgaaniline keemia.

VII kl. 1 tund. (reaalharus). Praktilised harjutused analüütilises keemias.

Keemia ja mineraloogia käsitus peab õpilaste praktilistel tööil põhjenema. Mineraloogia kursus läheb esialgselt lahutamata ühes keemiaga, kuid V kl. tuleb mineraloogia ja kristallograafia jaoks umbes $\frac{1}{3}$ õppeaastat eraldada.

Treffneri ettepanek: «Õpilaste teadmiste hindamisel keskkoolis tuleb füüsikat loodusteadusest lahutada» võetakse rõhuva hääleteenamusega vastu.

A. Tarkpea refereerib «Kasvatustsüstemi käsitööst keskkoolis» Referaadi teesid võetakse muutmatult järgmisel kujul vastu.

1. Eesti üldhariduslikes ja ühtluskoolis peab käsitööd õpetama mitte ükski kõige alg-, vaid ka keskkooliaja vältusel kõige vähemalt 2 tundi nädalas.

2. Kohasemateks ja tarvilisemateks tööharudeks keskkoolis oleksid: paberpapp ja punumise tööd, metallitööd traadist, plekkviits-latt- ja poomraust mitmesuguste tööriistadega.

3) Töö õpetajateks olgu tingimata pedagoogid, kes hästi tutvavad tööga, ja tunnevad teda niihästi praktiliselt, kui teoreetiliselt, milgil kombel mitte meistrid.

4. Et meil kohased käsitöö õpetajaid praegusel ajal õige vähe on, peaaegu ei olegi, siis on mõeldav peaaegu tarvilik, et harid. ministeerium kõige lähemas tulevikus ühes omavalitsuse asuustega korraldaks eri kursusi k. t. õpetajate ettevalmistamiseks keskkoolile.

5. Väga tarviliseks tuleb lugeda tööriistade soetamine koolide tarvis. Neid peaks har. ministeerium kas ühtlaselt kõikide koolide tarvis väljamaalt välja kirjutama, ehk (veel parem) oma, üleriiklise õpevahendite, seal juures ka tööriistade, valmistamise töökoja sisse seadma.

Päevakorra viimane punkt «Joonistamine, voolimine» j. n. e., jääb välja referentide P. Seppa ja A. Roosilehti puudumise tõttu.

Juhataja teatab, et A. Raudkats (võimlemine) ja ka K. Leinus (laulmine-muusika) mõjuvatel põhjustel oma referaatidega ei esine.

Järgnevad üksikud ettepanekud ja sooviavaldused.

Häälteenamusega võetakse vastu J. L a n g i järgmised ettepanekud:

1. Kõrvaltööd, nagu klassi juhatus, füüsika ning keemia katsete ettevalmistamine, kirjalikud tööd j. n. e., tulevad keskkoolis normeerida ja eraldi (väljaspool palgaseadust) õiglaselt tasuda.

2. Kõik sunduslikud muudatused, samuti ka juhtnõõrid, järgmise õppeaasta tunnitabelis tulevad haridusministeeriumi poolt aegsasti, soovitav enne 1. juuni, hiljemini aga juuli kuu jooksul koolidele edasi teada anda.

3. Nii alg- kui ka keskkooli õppekavad ühes seletuskirjadega tulevad uue õppeaasta alguks juhtnõõriks kõikidele koolidele kätte saata.

Võetakse vastu ka Kiiveti ettepanek: «Seksioon loeb tarvilikuks kokku kutsuda erikoolide kongressi» ja sooviavaldus: «Kongress peab soovitavaks, et loodusloo õpetajate kongress korraldataks matemaatika õpetajate kongressiga ühel ajal ja ühes linnas».

Vastuvõtmata jääb Vellbergi ettepanek: Hindamise süsteem ümber muuta: rahuloldav ja mitterahuloldav».

Et päevakorda võetud küsimused otsustatud ja uusi ettepanekuid ning sooviavaldusi ei tehtud, lõpetab juhataja koosoleku kell 12.20.

Õpetajate päevaküsimuste seksiooni koosolek

18. juunil kell 1/29.

Koos oli koosoleku algul 48 isikut, kes ennast seksiooni üleskirjutanud. Uusi osavõtjaid tuleb alalõpmata juure. Piiskar avab kell 1/29 koosoleku, ettepannes koosoleku juhatajast valida. Otsustatakse valida kaks juhatajat ja kaks sekretääri. Juhatajaks valitakse Pikberg ja Glück, sekretariaati Kommel, Kruusmann ja Kibart.

I.

Järgneb Piiskari referaat «Rahvaharidustöö ja õpetaja», mis järgmisi mõtteid sisaldab:

1. Tänavusel õp. kongressil ei saa arutada rahvaharidustöö üksikasjalist kava, programmi, läbiviimisviise, võimalusi. Võib puudutada rahvaharidustöö üldtingimusi ja õpetaja suhteid selle kü-

simusega, ta osa ses töös praegustes tingimustes.

2. Eesti hariduspoliitikas valitseb püüd — anda kool ja haridustöö kohaliste omavalitsuste korraldada, s. o. haridustöö on olenev kohalike tegelestest, meeolust, arusaamisest, selgitustööst — kihist, kes parajasti võimul.

3. Omavalitsused on võrdlemisi kirjud, siiski aga enamvähem loiid haridusküsimusis, sest seltskonna hariduskultuurilised huvid ja arusaamine on väga madal, eriti nüüd. Haridustööst ei hoolitse tarviliselt ei keskvalitsus ei omavalitsus, ei seltskondlikud asutused: jõukam kiht on enamvähem rahuldatus, kehva eest ta ei hoolitse; viimane ise jälle ei hinda haridustööd tarviliselt.

4. Nii kiratseb kool, eriti rahvakool, nii kiratseb väliskooli haridustöö. Kui koolide peale ei kulutata tarvilikke summe, siis ei ole lähemal ajal selles asjas hoogu ei tõusu oodata. Teda oleks aga eriti vaja edendada, et parandada vähegi endise veneaegse kooli, sõja-aastate ja praeguse puuduliku haridus- saamise jälgi.

5. Haridustöö korraldamises ja edendamises ei saa õpetaja jääda pealtvaatajaks, sest viletsasti korraldatud koolis on ka õpetaja elutingimused äärmiselt viletsad. Kooli asi paraneb aga niivõrd, kui võrd seltskonnas maad võtab haridustöö tähtsuse äratundmine. Praegu ei ole seda äratundmist tarvilisel määral, isegi parlamendi ringkondades, õigem — igal rühmal on oma vaade küsimusse ja need vaated käivad üksteisele vastu, s. o. haridusküsimus on ka poliitiline küsimus ja hariduspüüdeid hinnatakse poliitilisest vaatepunktilt. Ja seda päris õieti.

6. Haridusküsimus on seotud kuludega, seega maksupoliitikaga, majandusliste küsimustega mis poliitilised. Haridusküsimus on kihilise jõukuse küsimus, sest jõukam kiht on alati peasnud hariduse juure; otstarbekohane haridustöö kofraldus nõuab jõukamailt kulusid kehvamate kasuks. Sennä on püsinud kihikoolid — võitlus praeguse keskkooli ja tühtluskooli ümber.

Haridusküsimus on ka võimuküsimus, sest alati on kultuuriliselt üleolev kiht käsutanud alamalolevat.

Haridusküsimuse lahendamine ole-
neb sellest, kui suuri pingutusi, aine-
lisi, tahetakse teha. Et just kehvem,
teeniv, käsutata viiht vähese hariduse-
ga, tähendab — haridustöö propaganda-
gi — kehvema kihi kasuks, muutub
klassiliseks. Ka sisuliselt on kool po-
liitiline: üldine vaim, mis temas va-
litseb, võitlus usuõpetuse pärast, üm-
berrahvustamine, rahvustamine, sõja-
kus, usuline sallimatus — valitsev kiht
kasvatab kooli kaudu omameelseid ko-
danikke.

7. Haridustööl väljaspool kooli
on veel selgem poliitiline ilme: teda
tuleb teha juba teatava kihi juures, te-
ma huvidele vastavalt. Tasta võetakse
osa vabatahtlikult ja ainult siis, kui ta
meeldib, s. o. kui ta midagi annab,
mida osatakse hinnata: ta peab
sisuliselt vastama proletaarsete kihi
päevahuvidele, peab olema klassiline,
kuigi mitte parteipoliitiline. Soomes
näituseks rahva ja töörahva ülikool.
Rootsis samuti. Ka Eestis.

8. Hariduspoliitika määrab ära as-
jaolu, kui palju valitsev kiht tasta otse
huvitatud on, kasu saab, või kui palju
ta teda oskab hinnata. Tema asjaolu
määrab ära ka valitseva kihi vahekorra
haridustegelastega ja nende püüetega.
Mida kitsam ülempiht võimus, seda vä-
hem hooõitakse rahva haridustöö eest
ja ümberpöördukt.

9. Siit tuleme haridusprogrammi
juure, peaaajalikult väljaspool kooli.
Kuid siin olgu tähendatud ainult järg-
mist:

Meil praegu valitseva hariduspoliiti-
ka kestes ei saa juttu ollagi olla süste-
maatilisest väliskooli haridustööst edasi-
harimisekoolide, kestvamate kursuste,
rahvaülikoolide võrgu jne. näol juba
ainelise toetuse, aga ka huvi puudusel.

Lühemad kursused ja loengudki on
äärmiselt küsitavad samuti eelmistel
põhjustel, kuna siia juure veel tuleb po-
liitiline moment — ainetes ja lektori-
te valiku mõttes. Enam oleks vast teos-
tatav

a) raamatukogude liikumine, kuigi
siin takistajaks raamatukogu hind,

b) lugemisringid ja

c) edasiharimise õhutamine noore-
mate keskel.

10. Haridustööl ja õpetajale on
seda kasulik, mida rohkem haridus-
poliitikat juhtima peasevad need kihid,

kellel vaja hoogsat haridustööd. Agi-
teerides haridustöö vajaduse poolt, võib
õpetaja võita kohaliku seltskonna juh-
tiva osa poolehoiu, või, vastupidi, sat-
tuda temaga vastollu. Mõlemaid näi-
tusi on küllalt.

11. Nii ei olene siis õpetaja suhe
rahvaharidustöõga, eriti väliskooli hari-
dustöõga, mitte ainult õpetaja heast taht-
misest, vaid suurel määdul just oludest,
mis väga sagedasti äärmiselt ebasoodsad;
kuid ka neis ebasoodsais tingimuis tu-
leb õpetajail esineda haridustöö eel-
väena, võitlejana **rahvahariduspüüete**
eest.

12. Kuidas peab õpetaja osa võt-
ma? Opetaja osavõtt väliskooli hari-
dustööst võib aga olla peaaajalikult agi-
teeriv, nõuandev, sest tegelikult saaks
ta sest tööst vaevall osa võtta enese suu-
re töökoorma tõttu.

Opetaja peaks olema reaalsem, kui
minevikus, kus rühmati küll igasugustes
seltsides, ennast unustades, nii et tei-
sed ka tema on unustanud.

13. Kõige selle juures tuleb aga
silmas pidada, et propageeritaks seda,
mis tegelikult arusaadav ja enamvähem
teostatav; et esinetaks otsekohe kava-
dega ja praktiliste näpunäidetega.

14. Missugused oleksid siis õpe-
taja ülesanded sel alal?

a) propageerida kooliuuendust ja
koolide eest hoolitsemise vajadust;

b) propageerida kasvatusedalisi tö-
desid lastevanemate ringkonnas; need
ta otsekohe ülesanded: sellega pa-
randab enese seisukorda;

d) propageerida ka väliskooli ha-
ridustöö tähtsust ja vajadust — koos-
olekuil, koh. koolivalitsuses jne.;

e) aidata koh. koolivalitsustele, ja
seltsidele, kes asjast huvitatud, valmis-
tada vastavaid kavasis;

f) korraldada raamatukoguis, lu-
gemisringe ja teha selleks kihutavat sel-
gitustööd.

Sel teel pandaks mõtted liikuma ja
nende teostamisele rakenduisid ring-
konnad, kes sellest tööst otseteed huvi-
tatud. Nende eneste kätte jääb aga
korraldus, abinõude otsimine, tehniline
läbiviimine, tarvilikkude jõudude leid-
mine jne. — ka võitlus haridustöö tar-
vilikkuse ja võimaluste soetamiseks.

15. Lõpuks peetagu siimas, et õpe-
taja energia vilets järg on tingitud rah-
vaharidustöö ebasoodsais tingimuis,

et ei ole teist teed enestegi järke kestvalt parandada, kui aidata luua korralikke haridustöö võimalusi, et selleks tuleb pidada visa võitlust, nagu iga uuenduse eestki, et ses võitluses peab õpetaja kaasa lööma.

V. Op. kongress peab rahvaharidustöö, õige hariduspoliitika, terves ulatuses seaduse küsimuseks, mille läbitöötamisele tuleb asuda esimeses järjekorras. Uhes sellega peab ta aga ka nüüd juba juhtima tähelepanu selle peale, et rahvaharidustöös ei ole kaugelki tehtud, mida oleks pidanud tegema need, kellel see otsekoheseks ülesandeks.

Juhataja teatab, et referaat «Opetajate kutseeetika, vahe- ja aukohus» ajapuudusel ära jääb ja avab läbirääkimised Piiskari referaadi «Rahvaharidustöö ja õpetaja» kohta.

Sõna võtab õp. Pedison, kes toonitab, et õpetaja peaks kõige hingega katsuma omavalitsuse töösse tungida, sest vastasel korral korduvad mitmesugused väärnähtused, nagu Virumaal, kus Opetajate Liit on otsustanud oma esitajaid ära kutsuda kõigist omavalitsuse asutustest. Paneb ette Virumaa õpetajate sammu toetada.

Järgmisena võtab sõna haridusinstruktor Krill. Viimane on tähele pannud, et meie vanema ja noorema põlve vahel on suur vahe. Vanem põlv on haridussõbralikum, kuna nooremas põlves Vene kool on hävitanud lugupidamise kooli vastu. Teeb ettepaneku, et kongress haridusministeeriumilt nõuaks üleriiklise hariduspäeva kokkukutsumist.

Peale läbirääkimiste otsustab sektion Piiskari ettepanekul esineda kongressile järgmiste ettepanekutega:

V Opetajate kongress leiab, et

1) rahvaharidustöö, rahvakoolide korraldamise, neis töötavate õppejõudude eest hoolitsemise ja väliskooli haridustöö näol, on Eestis senni olnud ja on praegugi koguni kõrvalise tähtsusega asjaks, millele ei valitsus, ei parlament ega seltskond ei ole pühendanud tarvilikku tähelepanu ega hoolt niivõrd korralduse kui ka ainelise külje kindlustamise suhtes.

2. Rahvaharidustöö igakülgne edendamine ja kiire korraldamine, eriti väliskooli haridustöö kõige laiemas ja mitmekülgsemas ulatuses, on aga edasilükkamatuks, otse põlevaks päevaküsimu-

seks, kui vähegi silmas pidada siimaalset üleatsat võorakeelist rahvakooli ja väliskooli hariduse täiendamise võimaluste peaaegu täielikku puudumist.

3. Opetaja, eriti just rahvakooli õpetaja, ei tohi, ei saagi ükskõikseks jääda selle nähtuse vastu, sest üleüldisest rahvaharidustöö edust oleneb ju ka rahvakooli ja tema õpetaja hea käekäik. Nii on õpetajaskond huvitud sellest, missugust hariduspoliitikat riigis aetakse ja on kohustatud ning õigustatud ses küsimuses kaasa kõnelema.

4. Konstateerides ebasoodsaid rahvaharidustöö tingimusi Eestis rõhutab kongress:

a) nende eeltingimuste loomise vajadust aineliste võimaluste ja tegelaste suhtes sennist märksa suuremal määral, nii koolis kui väliskooli haridustöös;

b) nõuab rahvakooli ja täienduskooli kiiret korraldamist ning rahvakoolide ja igasugu kursuste võrgu arendamist juba ligemal ajal;

d) kutsub üles õpetajaid võitlema ühel meelel ja ühise kava järele haridustöö tingimuste parandamise eest, kui ka teatavatel kordadel ja kohtadel tuleks sattuda vastollu kohalikkude võimumeestega, või ka maksva haridus- ja koolipoliitikaga;

e) leiab, et õpetajate ligemad ülesanded (peajontes) sel alal võiksid olla:

1. igakülgne propaganda rahva haridustöö kasuks samuti ka kasvatusteadusline selgitustöö;

2. kihutus- ja virgutustöö väliskooli haridustöö edendamiseks.

II.

A. Kärk'i referaat «Opetajate kodu».

Referendi arvamise järele on õpetaja kasvatustöö edukuse tähtsateks ja mõjuvateks eeltingimisteks:

1) Opetaja kutseline kalduvus ühendas tööarmastuse ja kohusetundega,

2) otstarbekohane ettevalmistus,

3) õppe- ja kasvatustöö vabadus välisest survest ja

4) võimalus täiesti elukutseliselt anduda oma tööle.

Opetaja kutseline kalduvus on looduseand. Otstarbekohane ettevalmistus ja tööarmastus — kasvatuse saavutus. Ope-

taja otstarbekohase ettevalmistuse eest hoolitsevad riik, omavalitsused. Ka õpetajad ise peavad siin aktiivselt töötama. Seda tehakse õpetajaid ettevalmistavais koolides ja kursustel. Opetades õpivad õpetajad ise ja täiendavad omi teadmisi kursustel, õppereisudel, näitustel jne. See peabki nii olema ja edaspidi veel suurema hooga ning edukusega sündima.

Väline surve, mille all meie rahvusline kool kaua kannatanud, oleneb välisest poliitilisest survest. Sellest vabanemiseks on kogu meie rahvas hiigla võitluse pidanud. Selle võitluse tagajärg oli meie rahva iseseisvus. Iseseisvuse saavutus on meie kool, mis viib praegu loomise ajajärgus. Ka praegune kool ei ole suutnud vabaneda välisest survest. Selle surve mõju võime kõrvaldada ühisel nõul ja jõul. Seda näitavad ja tõendavad elu kogemused. Ma tähendasin muu seas, et õppe- ja kasvatustöö edukuseks on tarvilik, et õpetajal oleks võimalus täielikult õppe- ja kasvatustööle anduda. See võimalus oleneb kahest faktorist: a) töötasust ja b) tuleviku kindlustamisest.

Kui oma otsekohese ettevalmistuse ja ka välisurve vastu võitlemise suhtes õpetajad aktiivselt ja intensiivselt on töötanud, siis pole nad viimase kahe faktori kasuks küll tõsiselt võidelnud: alati on püütud õpetaja tööala idealiseerida. Selles suhtes on nende peale ka ühiskond mõju avaldanud: õpetajaid on püütud lauluga toita. Ainult äärmised kitsikused on sundinud õpetajaid oma seisukorra parandamiseks tõsiselt oma häält tõstma, nagu viimase õpetajate palgaseaduse vastuvõtmise puhul seda tegi Tallinna õpetajate selts. Oletagu, et uus palgaseadus õpetajaid praegusel ajal osalt kitsikusest on välja aidanud, süiski ei saa järeldada kõikide elumurede ärajäämist. Praegune palgaseadus võimaldab ainult päevast päeva üleelamist, kuid tuleviku kindlustusi ei anna ta kuidagi viisi. Arusaadav on, et õpetajaid, kes ei ole suutnud oma tulevikku kindlustada, tume tulevik ootab — ja neid pole vähe. Iseäranis suurt peudust ja kibedust võivad tunda vanad ja töövõimetud õpetajad peavarju ja oma jõukohase tööpõllu muretsemise puhul. Üksikuid on see täiesti üle jõu, kuna ühisel jõul ja nõul see nii raske ei ole. On va-

ja ühistunnet ja head tahtmist selleks. Ma mõtlen õpetajate kodude asutamist. Opetajate kodud oleksid asutused, kus vanad ja töövõimetud õpetajad, seltside ja ühingute toetusel, peavarju ja jõukohast tööd leiaksid. Uhtlasi oleksid nad ka ühinguile asukohaks. Niisuguste asutuste soetamine on praegusel ajal võimalik, nimelt riigi kätte võetud mõisate hoonetes. Tallinna õpetajate selts on ses suhtes algatuse teinud Jägala mõisa omandamisega õpetajate kodu asutamiseks, olgugi et ses olid pea ülepääsematud takistused. Olgu Tallinna õpetajate seltsi algatus teistele eeskujuks.

Et läbirääkimiseks õpetajate kodude kohta sõna ei võeta, paneb juhataja A. Kärki ettepanekud hääletamisele. Ettepanekud võetakse vastu ühel häälel järgmisel kujul:

V. üleriikline Opetajate Kongress

1) leiab, et õpetajate kodude asutamise vajadus on tingitud õpetajate kutselisest tööst;

2) leiab, et õpetajate kodudel on meie õpetajate tuleviku kindlustamise kava kohta suur tähtsus nende õppe- ja kasvatustöö edukuse suhtes;

3) tunnistab tarvilikuks õpetajate kodude asutamist õpetajate seltside ja ühingute poolt vähemalt Vabariigi igas maakonnas;

4) tunnistab tarvilikuks, et riiklised asutused; eriti põllutööministeerium, kõigiti oma vastutulelikust õpetajate kodude asutamises tegelekult avaldaksid, kui õpetajate seltsid ja ühingud selles asjas esinevad.

Sõna võtab õpetaja Johnson, kes toonitab seda vastutulematust, mis on ilmsiks tulnud maade ja majade saamisest koolide alla.

Samasuguseid nähtusi toob ette ka õpetaja A. A. Järva maakonnast.

Müller pöörab tähelepanu vääranähtuste peale Virumaal, kus Vene koolid Ameerika kristliku noortemeeste ühingu läbi maid ja maju saavad, kuna Eesti koolid sihikindlalt ilma jäetakse. Võetakse vastu järgmine õpetaja A. A. protest täiendustega:

«Et põllutööministeeriumi ja tema ametkonna poolt sihikindlalt õpetajaskonna ja koolide huvidele vastu võetakse majade ja maade saamise asjus, missugune asjaolu ülemaailseks nähtu-

seks on saanud, avaldab V. Op., Kongress kõige valjemat protesti Vabariigi Vaitsuse ees ja nõuab, et põllutööministeeriumi sennine poliitika edaspidi selles suhtes maad ei leiaks».

Sõna võtab õp. P e e t, Tallinnast. Loeb ette terve rea hädasid, mis õpetajaid rõhuvad, nagu maksmata palk, paiuki seaduse puudus jne.; teatab, et paiuki seaduse eelnõu on ministeeriumite vahelises komisjonis vastu võetud ja teeb ettepaneku, peatada paiuki seaduse juures. Et h-ra O l l i k u l paiuki seaduse projekt lgi. palub kongress selle ettekandmist. Ollik tutvustab koosolijaid projekti tähtsamate osadega ja loodab paiuki seaduse vastuvõtmist aasta lõpuks.

Opetaja E r n e s a k s leiab, et võimata on sektiiooni koosolekul lähemalt seisukohta võtta paiuki seaduse eelnõu asjus; paneb ette Opetajate Liidu juhatuse hooleks jätta.

Opetaja P e e t' i resolutsioon võetakse ühel häälel vastu õpetaja Ernesaks'a täiendusega järgmisel kujul:

1) V Opetajate Kongress konstateerib, et IV kongressi otsus paiuki seadust võimalikult ruttu maksma panna, vastavate asutuste poolt tähelepanemist ei ole leidnud, sellepärast kordab V kongress endist otsust ja nõuab kategooriliselt rutumat paiuki seaduse väljatöötamist ja maksmapanemist.

2) Et kongress aja puudusel paiuki seadusesse süveneda, ei saa, usaldada õpetajate huvide kaitse paiuki seaduse asjus. Opetajate Liidu juhatuse hooleks».

III.

Tartu Opetajate Seltsi ettepanekul esineb resolutsiooniga koosolekul usuliste talituste asjus õp. O k a s, kes toonitab, et IV Opetajate Kongressi otsus ära keelab usuliste talituste täitmise õpetajale ja paneb ette seda otsust muuta. Vastasel korral on tema sunnitud Opetajate Liidust välja astuma. Ettepanekud resolutsioon on järgmine:

«Tartu Opetajate Selts leiab, et IV üleriiklise Opetajate Kongressi otsus kiriklike talituste täitmise asjus ei ole kokkukõlas põhiseaduse § II, mille järelle Eestis on maksev usu- ja südame-tunnistuse vabadus, samuti ka usuliste talituste täitmise vabadus. Tartu

Eesti Opetajate Selts rõhutab, et kiriklike talituste täitmise küsimuses tuleb õpetajatele täieline vabadus jätta talitada igal ühel oma südame-tunnistuse järelle, ja teeb V üleriiklisele Eesti Opetajate Kongressile ettepaneku selles mõttes eelmise kongressi otsust muuta».

Opetaja P e e t teatab, et tema arvates IV kongress ei keela neile õpetajale, kes seda soovivad usulisi talitusi täita ja arvab, et kongress peaks endise otsuse juure jääma.

R õ b a k o f f teatab, et kes selle otsuse vastased on, ei ole kongressilt osa võtnud ja ei tunne resolutsiooni mõtet. Ei ole kusagil õpetajaskonna poolt takistusi tehtud neile, kes usulisi talitusi on täitnud ja paneb ette selle küsimuse harutamist lõpetada.

Ollik tutvustab koosolijaid põhiseaduse § 11, mis usuvabaduse kohta käib ja arvab, et IV kongressi otsus ilmaegne on.

M a a s i k teatab, et Narva õpetajaskond südame-tunnistuse vabadust kaitses ühineb Tartu Opetajate Seltsi resolutsiooniga.

A n n u s s o n leiab, et arusaamatuse pärast kõik vastolud tekkinud ja arvab, et endise kongressi otsust ei ole vaja muuta, vaid seletada ja paneb ette sellekohase resolutsiooni.

M a r t i n s o n pöörab tähelepanu selle peale, et peale seadusetähe on eelseadus. Räägib Annussoni ettepaneku vastu ja kaitseb eelmise kongressi otsust.

M a a s i k soovib toetada Annussoni ettepanekut.

Tartu Opetajate Seltsi ettepanek saab hääletamisel poolt 17 ja vastu 53, millega ta tagasi lükatud on.

Annussoni ettepanek võetakse 59 häälega poolt ja vastu 6 järgmisel kujul vastu:

Usuliste talituste täitmise asjus mineva aastasel kongressil tehtud otsus tuleb nõnda mõista, et õpetajaid ei saa milgil tingimisel kohustada usulisi talitusi täitma. Usuliste talituste täitmise küsimus ei tohi avaldada mõju õpetaja vajamise puhul.

Kell 12.10 m. lõpetab juhataja sektiiooni koosoleku.

Üldine koosolek 18. juunil

kell 12.30 päeval. Juhatab K. Treffner.

Päevakorras: Algkooli sektsiooni ettepanekud.

Ettepanekutega esineb sektsiooni aruandja Rõbakoff, kes teatab et sektsioonil vähe aega olnud, mõned referaadid jäänud harutamata ja sellepärast osa ettepanekulist (Mikkelsaare «kool ja kooli uuendus») esitab referentide isiklikudena ettepanekutena.

1) Võeti vastu ühel häälel V. Mikkelsaare ettepanek: Eesti õpetajaskond tunnistab emakeelse, algastmel sundusliku ühtluskooli täiel määral teostamise töökooli põhimõttel oma lähemaks ülesandeks kooliuuenduse alal.

2) Algkooli sektsiooni ettepanekud J. Käisi referaadi puhul võetakse vastu üksikute punktide kaupa.

Sissejuhatus võetakse vastu ühel häälel, punkt 1. ja 2. ühel häälel, punkt 3. — poolt 43, vastu 38, punkt 4. ja 5. — ühel häälel, punkt 6. teeb A. Kärk ettepaneku välja jätta $\frac{1}{3}$ aastat, mis võetakse vastu kõigi häältega kahe hääle vastu. V. Peet teeb ettepaneku 7. punkti välja jätta, hääletamisel saab sektsiooni ettepanek poolt 36, vastu 57, V. Peeti ettepanek loomulikult vastu võetud.

Punkt 8. harutamisel teeb T. Talbak ettepaneku: Tööde andmine 2. aastal võib olla lubatud neis koolis, kus kaks klassi ühes töötavad.

J. Tamm kõneleb Talbaki ettepaneku vastu, sest töökooli nõudes ei tohi mõelda olemasolevat kooli, kus mitu jaoskonda ühes ruumis. A. Kärk toetab Talbaki ettepanekut teise klassi kohta, kuna esimeses klassis ei võiks töid anda. Hääletamisel lükatakse tagasi Talbaki ettepanek.

Sektsiooni ettepaneku punkt võetakse vastu nähtava hääleteenamusega.

Ülejäänud punktid võetakse kõik vastu ühel häälel.

Sektsiooni juhatuse ja redaktsioonikomisjoi arutada olnud otsused:

3) Kooli uuenduse kohta.

Ettepanekud alghariduse teostamise kohta kannab ette E. Martinson.

Ettepanekud võetakse vastu korraga ühel häälel.

4) Võetakse vastu H. Summeri ettepanekud «koolist ja kooliuuendusest»,

kuhu 3. punkti aruandja teeb täienduse «maksuta tarvitada», mis vastu võetakse ühel häälel.

5) G. Reial'i ettepanekud võetakse vastu ühel häälel punktide kaupa, punkt 5. jäetakse välja, sest see on vastuvõetud ennem.

6) Aruandja Rõbakoff teatab, et G. Ollik'u referaadi «õppekavad» sektsioon jättis arutamata ja teeb ettepaneku sektsiooni juhatuse nimel: kongress avaldab soovi, et haridusministeerium looks võimaluse õpetajaskonnale uute õppekavadega kohtadel tutvuneda, et oma arvamist avaldada.

Ettepanek võeti vastu ühel häälel. Tundide kava kohta võeti vastu järgmised sektsiooni ettepanekud: Haridusministeeriumi poolt algkoolidele kokkuseatud tunnikava tunnistatakse vastuvõetavaks järgmiste muudatustega:

1) Algkoolides tuleb õpetada ainult üht võõrast keelt;

2) Võõra keele õpetamine tuleb alata viiendal õppeaastal.

Ettepanek võeti vastu ühel häälel.

7) Sektsiooni ettepanekud O. J. Kiesel'i referaadi puhul «Oppevahendid» võetakse vastu korraga ühel häälel.

8) Sektsiooni ettepanekud kooliaegade asjus võeti vastu korraga ühel häälel ühes sektsiooni ettepanekuga järgmisel kongressil seda küsimust põhjalikult ja üksikasjaliselt läbi arutada.

Algkooli küsimuses vastuvõetud otsused on lõpuliselt kujus järgmised:

I.

Resolutsioon F., V. Mikkelsaari referaadi «Kool ja kooliuuendus» kohta.

Eesti õpetajaskond tunnistab emakeelse, algastmel sundusliku ühtluskooli täiel määral teostamise töökooli põhimõttel oma lähemaks ülesandeks kooliuuenduse alal.

II.

Hr. Käisi refer. puhul vastuvõetud resolutsioonid.

Resolutsioonid kooli lähendamise kohta töökooli põhimõttele.

Kuigi kooliuuenduse lõppsihile viimine töökooli põhimõttel on võimalik tulevikus, tunnistas V. Üleriikline Op. Kongress siiski tarviliseks, niivõrd kui see võimalik praegustes oludes, uuedused ellu viia, mis töökooli põhimõttele lähendaksid:

1. Tuleb piirata õppematerjaali rohkust õppekavades. Õppekavade eesmärgiks ei pea olema õpetaja töö reglementeerimine, vaid üldiste sihtide näitamine. Opetajale tema õpetegevuses peab laiem vabadus jäetama.

2. Õppematerjaali jaotamine teaduslisse süsteemi järel ei vasta töökooli põhimõttele. Opetöö sisu peab peaauglikult laste huvidest ja nende tegevusest tekkivas loomulikus järjekorras korraldatama.

3. 4 esim. õppeaastal peab klassiõppesüsteem olema. Opetöö jaotamine üksikuisse tundidesse kindla igapäevastunnikava järele tuleb ära kaotada.

4. Vanemais klassides peavad õppeained ja tunnid ka üksteisega ühenduses olema. Tegelik tunnikava ei või terve aasta peale kindlaks määratud olla, ta peab kõige vähemalt aastaegadele vastama.

5. Küsimus-kostmis-õppeviis tuleb põhjalikult muuta, et täiesti õpilaste isemõtlemist ja isetegevust arendada. Esiimesel kohal peaks laste eneste küsimused olema.

6. Aastaste õppekursuste asemel korraldada ½-a. kursused ja õpilaste ümberpaigutamine arendamise ja teadmiste järel tehtagu 2 korda aastas, selleks ära kasutades paralleelklassid ehk ühendades koole 2 kaupa 5. ja 4. aastase kursuse kestvusega, kuid siiski kursuse normaal ulatusega.

Kus see võimalik ei ole, korraldada anderikkamaile õpilastele üleminekuid järgmisse klassi aasta keskel ehk ülehüppamist ühe klassi võrra aasta lõpul.

7. Koduseid töid 2. esim. õppeaastal ei anta. Vanemaail õppeaastail peab koduste tööde eesmärgiks olema iseseisva töövoime arendamine.

8. Praeguseid õperaamatuid, mis töö-kooli põhimõttele ei vasta, tarvitada ettevaatusega.

9. Suurt rõhku tuleb panna raamatukogude soetamisele ja täiendamisele.

10. Opetajaskond peab kasutama kõik haritud jõud töökoolile vastavate raamatute kokkuseadmiseks.

11. Korraldada koolis organiseerivaid töid, mille täitmine lapsi tulevasteks ühiskonna-tegelasteks kasvataks: (kl. omavalitsus, kooli ruumide kaunistamine, korrashoidmine, õppebindude valmistamine, puhastamine, parandamine, raamatukogu hoidmine j. m.).

12. Opetajate ettevalmistamisele töökooli põhimõttes tuleb iseäranis rõhku õp. seminaarides panna.

13. Lähemal ajal asutada eeskujulik töökool, selleks tarviliised õpetajad väljamaa ette valmistada. Edespidi niisugused eeskujulikud töökoolid avada igal seminaari juures.

14. Opetajaskond peab koolivalitsuse ja haridusministeeriumi kaudu nõudma kooli ülevalpidajalt koolide sisseseade parandust ja täiendamist, milleta täielikult võimata on midagi ära teha töökooli sihis.

15. Opetajail tuleb igal juhtumisel seltskonna laiematele ringkondadele selgitada töökooli põhimõtet, sest ilma seltskonna toetuseta oleks võimata töökooli teostamine.

III.

Resolutsioonid alghariduse teostamise kohta.

1. Suureks takistajaks alghariduse teostamisel on olnud sündsate kooliruumide puudus. Selle kõrvaldamiseks tuleks:

a) omavalitsustele koolimajade ehitamiseks ja kordaseadmiseks võimaldada riiklist toetust abirahade, pikaajaliste laenude või kergendatud tingimistel ehitusmaterjaali andmise näol;

b) riigimajade kasutada andmisel kõrvaldada väärnähtused, mis iseäranis mõisa hoonete kasutamisel on ette tulnud ja mis selles seisavad, et ametnikkude isiklikud huvid kõrgemale seatakse rahva üldistest, eraldi kooli huvidest;

d) haridusministeeriumil tuleks kiire korras välja töötada kindlad määrused riigimajade kasutamise kohta, mis võimaldaks nende majade ümberehitamise, remonteerimise ja korrashoidmise;

e) koolimajade saamiseks peab rekvisitsiooni võimalus olema;

g) haridusministeeriumil tuleks kiire korras välja töötada määrused, mida tuleks koolimajade ehitamisel silmas pidada, samuti ka välja töötada ja trükkis avaldada eeskujulikud koolimajade plaanid;

h) maksusüsteem peab võimaldama omavalitsustele teha tarvilikke väljaminekuid alghariduse teostamiseks, eraldi kooliruumide soetamiseks ja remonteerimiseks;

i) kooli ülevalpidajail tuleb palju suuremal määral kui siamaani hoolt kanda, et kool ruumide parandustega ja ülevõtmisega teistelt asutustelt enne õppetöö algust valmis saadaks;

j) maakondadel tuleks kooliülevalpidajaid koolimajade ehitamisele ergutada nõudmistega ja nõuandmistega ja abiraha määramistega;

2. Kooliruumide korralseadmises ja koolide varustamises tarvilikkude õppeabinõudega ja sisseseadetega tuleb kooli ülevalpidajail, koolivalitsustel kui ka haridusministeeriumil energilisemalt tööle asuda, selleks ära kasutades kõik võimalused, eraldi algkooli seaduse § 27. Haridusministeeriumil tuleks kiires korras välja anda nende õppeabinõude nimekirja, mis kooli ülevalpidajad on kohustatud koolile muretsema.

3. Suureks takistajaks alghariduse teostamisel on olnud õpiaste vaesus. Kuna kogukonnad üksi ei suuda kehvematele õpilastele tarvilisel määral toetust anda, siis peaks riik suure osa toetuse andmise oma peale võtma.

IV.

Kooli ühendus ja kool.

(H. Summeri referaadi kohta).

1. Koolid, kus 3 kl. ühe õpetajaga töötavad, tulevad kiiresti likvideerida niisuguste koolide ühendamise abil.

2. Koolidel olgu ruumide saamises eesõigus, samuti ka rekvireerimise õigus.

3. Uute koolimajade ehitamiseks on tarvilik valitsuse poolt pikaajalist laenu anda.

4. Oppevahendid antagu kõigile lastele maksuta kooli poolt, sest koolis lapsi kehvadeks ja rikasteks eraldada on lubamata.

5. O. L. peab õpetajate kutsehariduse tõstmise eest võitlema loengute, kursuste ja praktikatundide abil, oma liigetele kohuseks tehes kursustest osavõtmist.

6) O. L. esitaja peab koolitöösse pilku heitma ja ühes kohaliku koolinõuniku koolide tööga ja töötingimistega tutvunema.

7) Juba käesoleval suvel korraldagu 2—3 nädalased kursused emakeele ja matemaatika meetodikas.

8) Lastekirjanduse soetamiseks loodagu komisjon.

9) Usuõpetuse asjas tuleb nõuda et õpetajad IV kongressi otsust täidaks.

10) Puhkepalga väljateeninud õpetajatele võimadatagu puhkusele minnek.

V.

Kongress tunnistas tarvilikuks, et I) õpetuse kasvatuslisele küljele tuleb suuremat tähelepanu anda;

II) tuleb tõsiselt võtta kooli kodule lähendamist, tarvitades selleks otstarbekas iseäranis lastevanem. koosolekuid koolides, pidusid ja näitusid;

III) õpetajate edasiharimise küsimuse lähendamisel tuleb tõsiselt asuda õpetajatel päeva (Tartus 4—5 jaan. «Kasvat.» nr. 3 leh. 48 — 1921) sellekohaste otsuste teostamisele, samas sihis on otstarbekohane korraldada kohaliste õpetajate ühingu koosolekul pedagoogiliste sisuga referaate, tutvuneda külaskäikudel üksteise tööga;

IV) Kongress tunnistas läinud aasta detsembri kuul koolivalitsuste juhataate koosolekul tehtud otsused koolimajade ehitamise ja maksusüsteemi uuele alusele viimise asjus otstarbekohasteks ning rõhutab nende otsuste elluviimise vajadust

VI.

Tunnikava kohta.

Haridusministeeriumi poolt kokku seatud algkoolide tunnikava tunnistatakse vastuvõetavaks järgmise muudatusega:

1. Algkoolis tuleb õpetada ainult üht võõrast keelt.

2. Võõra keele õpetamist tuleb alata viiendast õppeaastast.

Oppekava kohta.

Kongress avaldab soovi, et haridusministeeriumi jaoks võimaluse õpetajaskonnale uute oppekavadega kohtadel tutvuneda, et oma arvamus avaldada.

VII.

V Opetajate kongressi algkooli

sekttsiooni vastuvõetud resolutsioonid.

Oppevahendite soetamise kohta.

1. Tuleb uuesti juhtida vastavate asutuste tähelepanu 4. üleriiklise kongressi resolutsioonide peale mis oppevahendite puuduse kõrvaldamise kohta vastu võeti.

2. Eesti Opetajate Liidu juhatusel tuleks lähemal ajal välja töötada põhikiri osatühisusele, mis oma ülesandeks seaks koolitarviduste ja õppevahendite soetamise ja laialilaotamise. Osatühisuse liigeteks peaksid olema kõik üksikud õpetajad ja õpetajate organisatsioonid (Soome «Valistus»).

VII.

Resolutsioonid kooliaedade kohta.

Üleriikline Eesti Opetajate kongress tunnustab kooliaedade asutamise ja koolitümbruse ilustamise tungivalt tarvilikuks ja esineb maakonnavalitsuste, haridus- ja põllutöoministeeriumi esiviavaldusega, et koolidele aedade asutamiseks toetust antaks.

2. Et koolide ümbruse ilustamiseks ja aedade asutamiseks tarvilikke ilu- ja viljapuid soetada, tuleks asutada igasse maakonda maakonna kulul eeskujulikul keskaiad, kus kultiveeritakse mitnesuguseid ilu- ja viljapuid ning pöösaid ja kust neid koolidele tasuta antaks.

3. Haridusministeerium peab välja töötama eeskujuliku kooli õue ja aia plaani, mille järel ühe seminaari juure eeskujulik kooliaed asutada tuleb.

IX.

Sektsiooni ettepanekud koolieelse hariduse kohta A. Marfeldi referaadi puhul võetakse vastu ühel häälel järgmisel kujul: Koolieelse hariduse küsimus tuleb põhjalikumalt arutusele võtta järgmisel kongressil.

G. Samler esitab ettepaneku: Senni ei ole peaaegu midagi tehtud koolide avamiseks kehaliselt ja vaimliselt defektsete lastele, mispärast kongress nõuab, et haridusministeeriumi korraldusel igasse maakonda vähemasti üks sarnane kool avataks ja et neis koolides õpilaste ülespidamine ja neile koolitarvete muretsemine sünniks omavalitsuse või riigi kulul.

Sama ettepanija teine ettepanek: Kongress, konstateerides, et kooliteenijad saavad võimata vähest tasu oma töö eest ja seepärast küllalt korralduslikult ei jõua oma kohusi täita, nõuab, et haridusministeeriumi samme astuks kooliteenijate palgaolude parandamiseks sea-

dusandikult teel, esialgselt aga kooliteenijate tööjõu kaitseks teeks tarvilised korraldused.

Kuna kongressil puudub aeg arutada, lükatakse nad tagasi.

Uus koosolek määratakse kella neljaks.

Koosolek lõpeb kell 2.

Üldine koosolek.

18. juunil kell 4 p. l.

Juhatab J. Annusson.

Esimese punktina võetakse arutusele:

I. Opetajate päevaküsimuste sektsiooni ettepanekud. Ettepanekutega esineb sektsiooni aruandja hra Pikberg. Kõik sektsiooni ettepanekud võtab kongress muutumatult ja ühel häälel vastu.

II. Keskkooli sektsiooni ettepanekud. Aruandjana esineb hra Jaanverk.

Tulevase Eesti keskkooli põhjooned. Ettepanekutest võetakse vastu järgmiselt: E. Martinsoni ettepanek: õppeainete laadi, õpilaste huvi ja ainete jaotuse järele on keskkooli ülematel astmetel reaali-, humanitaar- ja tehnilise-haru osakondi, pp. 5, 6, 7 ja 8 ühel häälel, p. 9 hra Martinsoni ettepanekul järgmiselt: Keskkooli seaduse maksmapanemisega kaotatakse ära algkooli klassidele vastavad klassid, või muudetakse nad algkooli klassideks ümber. Ettepanek võeti vastu 47 häälega poolt, kuna sektsiooni ettepaneku poolt 17 häält anti.

Füüsika.

Ettepaneku p. 4. jäetakse välja nädala tundide arv; ettepanekud võetakse ühel häälel vastu.

Maateadus.

Ettepaneku p. 2. jäetakse välja nädala tundide arv; p. 4. muudetakse ref. J. Kentsi ettepanekul järgmiselt: Kahes viimases keskkooli klassis (X. ja XI. õpp. a.) võetakse läbi ajalooline geoloogia, rahvasteteadus ning kosmograafia; pp. 5., 6., 7. ja soovivaldusena p. 8. ühel häälel vastu.

Kosmograafia ühel häälel korraga vastu võetud.

K o d a n i k u õ p e t u s.

E. Martinson teeb ettepaneku ära jätta tundide arvu määramist (p. 3.), mille vastu vaidleb J. Kana. Ettepanek võetakse vastu ühe hääle vastuseisemisega. Sektsiooni ettepanekuid võeti vastu korruga ühe häälel.

F i l o s o o f i a e e l k u r s u s.

Tundide kava määramine jäetakse ära.

* Sektsiooni ettepanekud korruga ühel häälel vastu võetud.

A j a l u g u.

J. Käis soovib tundide arvu määramist ära jätta.

Hääletamisel võetakse ettepanek 3 hääle vastuseisemisega vastu.

Sektsiooni ettepanekud võetakse pärast seda korruga vastu ühel häälel.

E m a k e e l.

V. Peet paneb ette välja jätta p. 9. (märkus teatri keelest).

J. Kana toonitab vastupidist: igal pool on nõue, et teatri keel oleks õige; nii peaks olema ka Eestis, kus näitelava veel võimatu vilets.

J. Kents soovib välja jätta osa p. 5., kus ära määratakse tundide arv.

E. Martinson soovib tagasi lükata p. 4.

K. Ounapuu aseettepanek: Eesti keele tundide arvu määramisel tuleb silmas pidada Soome keelt, milleks ei määrata eri tunde, vaid millega tutvustatakse Eesti keele tundides.

V. Peeti ettepanek võetakse vastu 40 häält poolt, 23 vastu.

E. Martinsoni ettepanek saab 29 häält poolt, 35 vastu, seega tagasi lükatud.

J. Kentsi parandus võetakse vastu ühel häälel.

Ulejääv osa sektsiooni ettepanekust võetakse vastu ühel häälel.

Sooviavaldustest võetakse vastu p. 1. täielikult ja p. 2. esimene pool, kuna p. teine pool lükatakse tagasi. Otsused tehakse ühel häälel.

V õ ö r a d k e e l e d.

J. Kana arvab, et liiga hilja on võõrast keelt alata viiendal õppeaastal. Kaasik teeb ettepaneku: Panen ette võõraste keelte valikut õpilastele vabaks

jätta, ära määrates ainult võõraste keelte arv. Tehakse ettepanek (O. J. Kiiisel) sõnavõtjate aega piirata. Koosolek piirab kõnelejate aega 3 minutiga.

V. Vaher kõneleb Inglis keele poolt esimesena õppekeelena, toonitades Inglis keele laia praktilist väärtust.

K. Ounapuu vaatleb keelt kui rahva iseloomu avaldust, mis tähenduses ka kultuuriga. Soovib kultuuri seisukohalt Inglis keelt esimeseks keeleks.

T. Rõbakoff rõhutab rahvustunnet ja ümberrahvustamist keele seisukohast ja teeb ettepaneku: algkoolis ja keskkoolis on esimeseks võõraks keeleks Inglis keel.

A. Ounapuu avaldab mõtteid: Saksa keel on meile kahjulik rahvuslikust ja kultuuri seisukohalt.

N. Andresen toetab Saksa keelt esimesena võõrana keelena, sest sel on väga suur kultuuriline väärtus ja poliitika ei tohi olla mõõduandev keele õppimisele.

O. Mälk rõhutab Saksa keele tähtsust ja paremusi Inglis keele ees:

Saksakeelne teaduslik kirjandus on võrratu paremas seisukorras, kui ingliskeelne.

A. Maarfeldt teeb täienduse Rõbakoffi ettepanekule, millega viimane ühineb:

Inglis keele täiel määral esimesele kohale asetamine teostatagu ligema 9 aasta jooksul; senni kasutatagu esimesel kohal selle keele õppejõude, mis teisele kohale määratud, nimelt Saksa keele õpetajaid; nende vähese arvu juures võõrast keelt algkoolis kas või täiesti välja jätta.

Samler: Esimene keel alg- kui ka keskkoolis olgu Saksa keel.

Läbirääkimised lõpetatakse.

Hääletamisel:

Kaasiku ettepanek lükatakse tagasi 2 hääle vastu.

Samleri ettepanek: poolt 26, vastu 67.

Rõbakoffi ja Maarfeldi ühine ettepanek: poolt 54, vastu 43.

Sektsiooni ettepanek: poolt 43, vastu 54.

Sellega vastu võetud Maarfeldi ja Rõbakoffi ettepanek.

2. ja 3. punkt võeti vastu ühel häälel.

4. p. on juba algkooli sektsioonis vastu võetud, sellepärast jäetakse hääletamata.

M a t e m a a t i k a.

Tundide arvu määramine (p. 1.) jäetakse välja.

Ulejääv osa võetakse vastu korraga ühel häälel.

L o o d u s t e a d u s

võeti vastu korraga ühel häälel.

K ä s i t ö ö.

Tundide arvu määramine jäetakse välja.

Tarkpea teeb ettepaneku täiendada 2. punkti sõnaga «puutööd». Setsiooni ettepanek võetakse ühel häälel vastu.

J o o n i s t u s.

E. Martens soovib joonistuse õpetajate rühma ettepanekud tagasi lükata, sest need ei ole seksioonis arutatud.

J. Kana soovib anda ettepanekud Opetajate Liidu juhatusele materjaliks. Viimane ettepanek võetakse vastu.

Keskkooliõpetajate ettevõtmistamine.

Seksiooni ettepanekud võetakse vastu ühel häälel.

Kongressi poolt vastuvõetud otsused õpetajate päevaküsimustes ja keskkooli korralduse põhijoontes on järgmised:

I. Rahvaharidustöö ja õpetaja.

1. V. Uleriikline õpetajate kongress leiab, et rahvaharidustöö, rahvakoolide korraldamise, neis töötavate õppejõudude eest hoolitsemise ja väliskooli haridustöö näol on Eestis senni olnud ja on praegugi koguni kõrvalise tähtsusega asjaks, millele ei valitsus, parlament ega seltskond ei ole pühendanud tarvilikku tähelepanu ega hoolt nii hästi korraldamise kui ka ainelise külje kindlustamise suhtes.

2. Rahvaharidustöö igakülgne edendamine ja kiire korraldamine, eriti väliskooli haridustöö kõige laiemas ja mitmekülgsemas ulatuses, on aga edasilükkamatuks, otse põlevaks päevaküsimuseks, kui vähegi silmas pidada siamaalset viletsat võdrakeelset rahvakooli ja väliskooli hariduse täiendamise võimaluste peaaegu täielikku puudumist.

3. Opetaja, eriti just rahvakooli õpetaja, ei tohi, ei saagi ükskõikseks jääda selle nähtuse vastu, sest üleüldisest rah-

vaharidustöö edust oleneb ju ka rahvakooli ja tema õpetaja hea käekäik.

Nii on õpetajaskond huvitatud sellest, missugust hariduspoliitikat riigis aetakse ja on kohustatud ning õigustatud ses küsimuses kaasa kõnelema.

4. Konstateerides ebasoodsaid rahvaharidustöö tingimusi Eestis, rõhutab kongress:

a) nende eeltingimuste loomise vajadust aineiste võimaluste ja tegelaste suhtes sennisest märksa suuremal määral nii koolis kui ka väliskooli haridustöös.

b) nõuab rahvakooli ja täienduskooli kiiret korraldamist ning rahvaülikoolide ja igasugu kursuste võrgu arendamist juba ligemal ajal.

d) kutsuab üles õpetajaid võitlema ühel meelel ja ühise kava järele haridustöö tingimuste parandamise eest, kui ka teatavatel kordadel ja kohtadel tuleks sattuda vastuollu kohalikkude võimudestega, või ka maksva haridus- ja kooli-politiikaga.

e) leiab et õpetajate ligemad ülesanded (peajooned) sel alal võiksid olla:

1) igakülgne propaganda rahvaharidustöö kasuks, samuti ka kasvatusteadusline selgitustöö;

2) kihutus ja virgutustöö väliskooli haridustöö edendamiseks;

3) koolivalitsusele abiksolek haridustöö kavade valmistamisel;

4) raamatukogude ja lugemistubade korraldamine;

5) osavõtte oma edustajate kaudu kohalike koolivalitsuste ja ka omavalitsuste tööst üleüldse, et läbirõhuda omi nõudmisi.

II. Opetajate kodu.

V. õpetajate kongress 1) leiab, et õpetajate kodude asutamise vajadus on tingitud õpetajate kutselisest tööst.

2) leiab, et õpetajate kodudel on meie õpetajate tuleviku kindlustamise kohta suur tähtsus nende õppe- ja kasvatustöö edukuse suhtes.

3) Tunnistab tarvilikuks õpetajate kodude asutamist õpetajate seltside ja ühingute poolt vähemalt Vabariigi igas maakonnas.

4) Tunnistab tarvilikuks, et riiklised asutused, eriti põllutöoministerium, kõigiti oma vastutulekust õpetajate kodude asutamises tegelikult avaldaksid, kui õpetajate seltsid ja ühingud selles asjas esinevad.

III. Põllutöoministerium ja kool.

1) Et põllutöoministeriumi ja tema ametkonna poolt sihikindlalt õpetajaskonna ja koolihuvidele vastu töötatakse majade ja maade saamise asjus koolidele, missugune asjaolu ülemaalisteks nähtuseks on saanud, avaldab V. õpetajate kongress kõige valjemat protesti Vabariigi Valitsuse ees ja nõuab, et põllutöoministeriumi sennine poliitika edaspidi selles suhtes enam maad ei leiaks.

IV. Õpetajate puhkepalk.

1) V kongress konstateerib, et IV kongressi otsus paiuki seadust võimalikult ruttu maksma panna, vastavate asutuste poolt tähelepanemist ei ole leidnud, sellepärast kordab V kongress endist otsust ja nõuab kategooriliselt rütmat pajuki seaduse väljatöötamist ja maksmapanemist.

2) Et kongress ajapuudusel paiuki seadusesse süveneda ei saa, usaldab ta õpetajate huvide kaitse pajuki seaduse asjus õpetajate liidu juhatuse hooleks.

V. Klirikud talitused.

1) Usuliste talituste täitmise asjus mineva aastasel kongressil tehtud otsus tuleb nõnda mõista, et õpetajaid ei saa milgil tingimisel kohustada usulisi talitusi täitma. Usuliste talituste täitmise küsimus ei tohi avaldada mõju õpetaja valimise puhul.

VI. Tulevase Eesti keskkooli põhjooned.

Keskkooli küsimuses :

1. Üldharidusline keskkool moodustab ühtluskooli teise järgu ja on viieaastalise kursusega.

2. Keskkool võib olla ühes- või lahuskool.

3. Keskkooli kursus jaguneb kaheks astmeks: alam aste (I—II kl.) ühise õppekavaga ja ülem aste (III—V kl.) õpilaste annete ning kalduvuste kohaselt erineva õppekavaga.

4. Oppeainete laadi, õpilaste huvide ja ainete jaotuse järele on keskkooli ülemal astmel reaali- ja humanitaar osakond ja tehniline haru.

5. Keskkooli kursuses on: a) üldised kõigile õpilastele, sunduslikud ja b) valitavad õppeained. Viimaste, valik annab osakondadesse harunemise võimaluse ka igale üksikule koolile. Keskkooli

korralduses tuleb ette näha võimalus tütarlaste õpetamise korraldamiseks üldisest poeglaste ja ühiskoolide tüübilt erineva õppekava, järele.

6. Sennise õppekava põhjal korraldatud tundide jaotuse kõrval tuleb võimaldada ainete kontsentrimist semestri kursusteks Ameerika koolide eeskujul.

7. Pedagoogika nõukogu võib erakorralistel juhtumistel vabastada õpilast üksikute ainete õppimisest, kui viimase teadmised selles aines vastavad kooli nõudeid.

8. Keskkooli kursuse lõpetajal on õigus pääseda kõrgemasse õppeasutusse ilma eksamita.

9. Keskkooli seaduse maksmapanemisega kaotatakse keskkoolidest ära algkooli klassidele vastavad klassid, või muudetakse nad algkooli klassideks ümber.

Keskkooli üksikutes õpeainetes:

1. F ü ü s i k a.

1. Füüsikat peab keskkoolis käsutama süstemaatiliselt, kus juures kursuse läbivõtmine on üheastmeline.

2. Opetamise meetod olgu laboratoorne.

3. Füüsika seaduste ja mõistete matemaatiline põhjendamine on tarvilik.

4. Füüsika minimaal-õppekava, olgu peajoontes sügiseks haridusministeriumi poolt väljatöötatud ja koolidele juhtnõörina kättesaadatud.

5. Füüsika õppekava peab sisaldama tarvilisi teateid meteoroloogiast, mida ei käsitata maadeteaduses ja kosmograafias.

6. Viimasel õppeaastal on soovitav, ühes kursuse kordamisega, tutvustada õpilasi füüsika põhiprintsiipidega ja nende ajaloolise arenemisega.

7. Laboratoorse meetodi elluvõtmiseks peab tulevastele õpetajatele antama ühikoolis tarvilik eelharidus, tegelekkudele, õpetajatele tuleb korraldada maksuta vastavad kursused.

8. Igas keskkoolis tuleks füüsika kabinetis juures

a) ametisse panna laborant, kes lukksepa ja puusepa tööd oskab ja kelle ülesandeks oleks riistade korrahoidmine, parandamine, kogumine katseks j. n. e.

b) asutada väike töökoda ja

c) palgata teenija.

2. Maateadus.

1. Maateaduse ülesanne üldhariduslistes- ja erikeskkoolides on anda õpilastele: a) selge pilt maakerast kui inimsoo eluasemest, tema elust ja suhetest teiste taevakehadega; b) õpetada aru saama praegusaja kultuurgeograafilistest oludest.

2. Maateadus esineb sunduslise ning ühtlase õppeainena kõigis üldhariduslikes keskkooli klassides (reaal- ja humanitaar harud).

3. Esimeses kolmes keskkooli klassis (VII—IX õp. a.) võetakse läbi a) Väli-Euroopa, b) Euroopa ja c) Eestimaa maateadus ühes d) täiendustega (algkooli kursusele) füüsilisest geograafiast. Maateaduse käsitusel tuleb peaarõhku panna kultuur-geograafiliste suhete selgituse peale.

4. Kahes viimases keskkooli klassis (X ja XI õp. a.) võetakse läbi a) looline geoloogia, kosmograafia ning rahvasteadus.

5. Opetuse viis olgu sarnane, mis annab õpilastele laia isetegevuse valla diagrammide, kartogrammide, kollektsoonide, referaatide jne. valmistamise alal.

6. Iga keskkooli juures tulevad soetada maateaduslikud kabinetid.

7. Keskkooli lõputunnistustel tuleb hinnata õpilaste teadmisi maateaduses ja kosmograafias eraldi.

8. Sooviavaldus:

Kongress avaldab soovi, et õpetajad võtaks osa Tartu ülikooli kodumaa uurimise toimkonna tööst.

3. Kosmograafia.

1. Kosmograafia nimi matemaatilise ehk astronoomilise geograafia asemel tuleks endiselt alles jätta.

2. Kosmograafia õpetust viimaseil õppeaastal juhiks matemaatika ehk füüsika õpetajad, peale selle võiksid kosmograafiat õpetada loodusteadlased ja geograafid, kes ülikoolis vastavad kursused astronoomia põhikursuses on läbi töötanud.

3. On tingimata tarvilik korraldada aegajalt tegejakkude kosmograafia õpetajatele lühikese ajalised kursused (umbes nädala kestvusel) astronoomia didaktikas, kus peale loengute leiaksid

aset läbirääkimised kirjandusest ja metoodika küsimustest, referaadid, tegelik tutvunemine raamatute ja abinõudega j. m.

4. Kodanikuõpetus.

1. Kodanikuõpetus on üld- ja kutsekoolide õppekavas sunduslik õppeaine.

2. Kodanikuõpetuse ülesanne on kasvatada teadlikke riigikodanikke, s. t. anda õpilastele ülevaadet ühiskondlikust ja riiklikust elust ja tutvustada teda kodaniku õiguste ja kohustega.

3. Teda õpetatakse viimaseil kahel õppeaastal.

4. Rahvamajanduslikud küsimused leiavad käsitust ühes õiguslike küsimustega.

5. Kodanikuõpetuse õpetajaid valmistavad ülikooli õigus- ja ajaloo filosoofiateaduskond, kus juures mõlema teaduskonna üliõpilastel teatud ühine kursus tuleb läbi võtta.

6. Ministriumile soovitada kaalumine alla võtta, et kõik tulevase keskkooli õpetajad oleks kohustatud ülikooli pingil kuulama kodanikuõpetust, milleks Tartu ülikooli juures luuakse sellekohane korraldus.

5. Filosoofia eelkursus.

1. Filosoofia eelkursus peab esinema üldhariduslike keskkooli õppekavas sundusliku õppeainena.

2. Filosoofilistest distsipliinidest tuleb käsitada loogikat, psühholoogiat ja sissejuhatust filosoofiasse.

3. Lugeda soovitavaks, et iga keskkooli juures avataks psühholoogiline kabinet.

4. Filosoofia eelkursuse õpetajate ettevalmistamiseks tuleb korraldada sellekohased erikursused.

6. Ajalugu.

1. Ajaloole, kui laialisemale humanitaarteadusele keskkoolis, antagu õppekavas tema tähtsusele vastav koht, kus juures kodumaaajalugu üldisega paralleelselt tuleb läbi võtta.

2. Ajaloo õpetamisel pandagu peasjalikult rõhku ajalooliste nähtuste kaasaalsete ja evolutsiooniliste seeriate selgitamisele, mitte aga faktilise sündmustiku lihtsale kätte õppimisele.

3. Ajaloo õpetamisel tulevad aluseks võtta sotsiaalpoliitilised ja kultuurilised voolud, aga mitte puhas poliitilise ajaloos kronoloogiline järjekord.

4. Sõdade ja välispoliitiliste vahetõrgete peatavate ainult väikese kui väikese need tuntavat mõju avaldanud rahvaste siseelule. Sõdadest kõneledes analüüsitagu peaaegselt sõja põhjusi, ühe või teise poole võidu põhjusi, sõja tagajärgi.

5. Sotsiaalmajanduslik faktor võetagu ajaloo sündmuste analüüsimisel tõsiselt arvesse.

6. Rahvaste usu ja nähtustele tuleb nii võrra tähelepanu pühendada, kui võrra need on tähtsad üldkultuuriliste vahetõrgete selgitamisel.

7. Ajalootundidel selgitatagu ka üksikute ajajärgude kultuurilisi, ilmalvaatelisti iseärasusi.

8. Kodumaa ajalugu tuleb keskkoolis tõsiselt käsitleda, kuid nii, et Balti Saksa ajalugu Eesti rahva ajaloo kõrval domineerivale kohale ei pääse.

9. Tuleb kiire korras asuda ajalooliste lugemikkude ja dokumentide kogude soetamisele.

10. Iganenud, uuema meetodilike nõuetele mitte vastavate õpperaamatute tarvitamine keskkoolis tuleb mittedoovitavaks tunnustada.

11. Muuseumid tulevad koolide pedagoogilistele nõuetele vastavalt korda seada ja eestkätt kataloogidega varustada.

7. E m a k e e l

Otsused :

1. Eesti keele õpialla kuulub grammatika ja kirjanduslugu ühes kirjandusteooriaga ja kirjatöödega.

2. Opetus põhinegu igas harus võimalikult töökooli printsiibil.

3. Kirjanduslugu tuleb käsitleda ühenduses Euroopa kirjanduse ja kultuurajaloo arenemisega, kusjuures olgu puudutatud Euroopa kirjanduse peavoolud.

4. Kirjandusloo ja ajaloo õpetamine tulevad võimalikult vastastikku kokkõlla seada; tarbekorral pakkugu emakeele õpetaja igale kirjandusvoolule ajalooline tagasein.

5. Iga keskkooli juures olgu keeleteaduse kabinet.

6. Keeleuueenduse küsimustes tuleb õpilastele erapooletuid seletusi anda, kuid ühiskeele alalhoidmiseks peab käima «Oigekirjutuse sõnastiku» järele.

7. Kõigilt keskkooli õpetajailt tuleb nõuda kõige lähemal ajal teatud miinimumi teadmiste omandamist Eesti keeles. Mitteeestlastele tuleb määrata kindel tähtaeg, mil nad peavad omandama miinimaal-teadmised Eesti keeles.

Sooviavaldused :

1. Kirjatöid tuleb korraldada nii, et nad sisaldaksid õpilase oma mõtteid, tundmusi ja kujusid.

2. Õpperaamatute soetamise kohta soovib kongress: Õpetajad ise tulgu appi: asutagu ringid, kes jagaks oma vahel töö ja annaks välja raamatuid.

8. Võõrad keeled.

1. Esimeseks võõraks keeleks ütluskoolis on Inglis keel. Inglis keele täiel määral esimesele kohale asetamine teostatagu ligema 9 aasta jooksul; seni kasutatagu esimesel kohal selle keele õppejõude, mis teisele kohale määratud, nimelt Saksa keele õpetajaid, nende vähese arvu pärast võõrast keelt algkoolis kas või täiesti välja jättes.

2. Keskkoolis on sunduslikud kaks võõrast keelt.

3. Kolmas mittedunduslik võõras keel keskkoolis on valitav.

9. Loodusteadus.

Üldised sihid ja ülesanded.

1. Loodusteaduse ülesandeks keskkoolis on—õpilaste vaimujõudude kasvatamine ja arendamine, mõtlemiseviisi, laiaringilise ilmavaate väljatöötamine, teadusehimu rahuldamine ja esialgne ettevalmistus teaduslisele tegevusele.

2. Uhtlasi sellega peavad loodustundid õige põhjalikult tutvustama õpilasi kodumaa loodusega, selgitama tegelikus elus eettulevaid nähtusi ja andma pilti teaduse arenemisloost.

3. Nende sihtide saavutamiseks tuleb keskkoolis täse loodusteaduse kursus läbi võtta, millele tugeva aluspinna annavad praktilised tööd ning harjutused ja õpilaste iseseisvad vaatlused ja uurimised looduses.

4. Aine käsitusel ei tarvitse kindlasti kinni pidada puhtteaduslisest süsteemist, vaid ainet peab korraldama vastavalt meetoodilistele nõuetele töökoolis. Nii, näit., õpilaste iseseisvate vaatluste ja uurimiste ärakasutamiseks tuleb botaanikat peaaesjätkult käsitada kevadel ja sügisel, zooloogiat aga talve kuudel, ja mõlemad ained paralleelselt läbi võtta.

5. Loodusteadus keskkoolis on loomulik järg loodusloo kursusele algkoolis ja jaguneb oma sisu poolest 2 kontsentrissse: I — algkoolis saadud teadmiste kokkuvõte, täiendamine ja enam-vähem süstemaatiline läbitöötamine, II — (X. ja XI. a.) õpilaste tutvustamine lihtsamate teadusliste tööviisidega ja üldine ülevaade moodsast loodusteadusest ja tema arenemisloost.

10. Matemaatika.

1. V. Üleriikline Opetajate kongress kiidab heaks I. matemaatika õpetajate kongressil vastuvõetud matemaatika õppekava keskkooli tarvis ja teeb kongressi juhatusele ülesandeks — samme astuda, et nimetud õppekava haridusministeeriumi poolt võetaks tarvilisele juba järgmisel õppeaastal.

2. Tähtsaks pidades harunemist keskkooli kolmel viimasel õppeaastal, leiab kongress, et koolides, kus harud asuvad ühes ja samas koolis, matemaatika õpetamine reaalarhus sünniks lahusmuist harudes — ka õppekava ühise ulatuse osas.

3. Matemaatika ja füüsika kabinetide täiendamise või asutamise juures tuleb silmas pidada ka nende varustamist mõöduriistadega (teodoliit, sekstant, mikromeeter j. m.) ja seinapiltidega kuulsate matemaatikute elust, missugused pildid teevad näilikumaks ajaloolise elemendi käsitamise matemaatika õpetamisel.

11. Kasvatuline käsitöö.

1. Eesti üldhariduslikes ja ühtluskoolis peab käsitööd õpetama mitte ükski kõige alg- vaid ka keskkooli ajavältusel.

2. Kohaseimateks ja tarvilisemateks tööharudeks keskkoolis oleksid: paber-, papp-, puu- ja punumisetööd. Metall-

tööd: traadist, plekist, pits-, latt- ja poomrauast, mitmesuguste tööriistadega.

3. Tööõpetajateks olgu tingimata pedagoogid, kes hästi tuttavad tööga ja tunnevad teda niihästi praktiliselt kui teoreetiliselt, milgil kombel mitte meistrid.

4. Et meil kohaseid käsitöö õpetajaid praegusel ajal õige vähe on, peaaegu ei olegi, siis on mõödapärisemata tarvilik, et harid. ministeerium kõige lähemas tulevikus ühes omavalitsuse asutustega korraldaks erikursusi k. t. õpetajate ettevalmistamiseks keskkoolile.

5. Väga tarviliseks tuleb lugeda tööriistade soetamist koolidele. Neid peaks har. ministeerium kas ühtlaselt kõikide koolide tarvis väljamaalt muretsema, või veel parem, oma, üleriiklise õppevahendite, seal juures ka tööriistade, valmistamise töökoja sisse seadma.

11. Joonistamine

1. Joonistamise tundide ülesanne on kasvatada seltskonda, kes oleks kunstile vastuvõtlik. Sellepärast tuleb mehaanilise külje peale vähem rõhku panna, kui seda siinamani tehtud on, ja kasvatada õpilastes esteetilist ning vaba loomise võimet.

2. Joonistamise õppekava tuleb mahutada lühike kunstiajaloo kursuseks kunstnikkude töid rikkalikult demonstreeritaks.

3. Joonistamist peab õpetama kõikides ühtluskooli klassides, mitte vähem, kui 2 tundi nädalas.

4. Peale joonistamist tuleb veel geomeetrilist ja projektsioonilist joonistamist õpetada 10. ja 11. õppeaastal.

5. Silmas pidades, et praegusel ajal on võimata üksikutel koolidel suuremaid joonistamise õppeabinõude komplekte muretseada, tuleks linnadesse ühine joonistamise abinõude kabinet soetada, kus ka albumid ja kunstikirjandus saadaval oleksid.

6. Tungivalt on soovitatav igas koolis joonistamise klass sisse seada.

7. Võimalust anda keskkooli joonistamise õpetajatele edasiharimiseks väljamaa reisisid ette võtta, põhjendades seda sellega, et kodumaal vastavad edasiharimise asutused puuduvad ja et katsetavate keskkooli joonistamise õpetajate ettevalmistamise kursuste jaoks kohaseid õppejõude saadaval pole.

12. Keskkooli õpetajate ettevalmistus.

1. Tuleb pöörda kõige tõsisemat tähelepanu keskkooli õpetaja ettevalmistuse peale.

2. Loomulikult keskkooli õpetaja ettevalmistusasutuseks ülikooli pidada.

3. Täiesti ebaõmulikult tunnistada sennist õpetajate ettevalmistuse viisi, kus peeti rahuldavaks ainult mingisuguse teadusharu tundmaõppimist, ilma et oleks pandud rõhku teoreetilisele kui ka tegeliku pedagoogilise ettevalmistuse peale.

4. Keskk. õp. ettevalmistus ei tohi olla liig kitsas-eriteadline, kuna õpetajal tuleb sagedasti õpetada mitut dissipliini. Selles suhtes tulevad tunnistada Tartu ülikooli poolt korraldatava magistri kursused liig erilaadilisteks ja asjata koormavateks tulevase keskkooli õpetajaile.

5. Peale tulevasele kutsele tarviliku eriteadusliku ettevalmistuse ja teadmiste omandamise üldpedagoogikas, peab tulevane keskkooli õpetaja saama praktilise ettevalmistuse pedagoogikas, Eesti keeles ka muulastele, mille ühe osa korraldamine oleks ülikooli ülesanne. Peale ülikooli üldkursuse lõpetamist ja ülikooli korraldatud praktikast osavõtmise peab tulevane õpetaja vähemalt kaks aastat koolis iseseisva õpetajana töötama, mille järele ta pärast eksami tegemist pedagoogikas, hingeteaduses ja oma eriaine metoodikas, omandab keskkooli õpetaja kutse.

6. Lugeda 6 semestrilist ülikoolis viibimist ajaks, mis annab õiguse teoreetiliste eksamite ning praktikumi tegemiseks.

7. Tuleb soovitada ülikoolile pidada suuremate kursuste kõrval lühemaid kursusi ja loenguid, mis käsivad kasvatusse puutuvaid küsimusi. (Oppeaasta jooksul 2—4 nädalat).

8. Tunnistada üheks Tartu ülikooli tähtsaks ülesandeks Eesti teadusliku terminoloogia väljatöötamist ja võimalikult suure hulga jõudude rakendamist Eesti teaduse loomiseks.

9. Praegune ülikooli õppekorraldus ei paku oma kasvandikkudele seda, mida vajavad tulevad Eesti õpetajad — Eesti keeles mõtlemist ja oskust E. keeles õpetada. Eesti kooli huvid nõuavad Eesti

keele maksma panemist ülikoolis igal vähegi mõeldaval juhtumusel.

10. Kk. õp. asetatijale tuleb võimaldada keskk. õp. kutset omandada, arvesse võttes nende sennist teaduslist ettevalmistust ja kooli praktikat. Ka praegu olevate õpetajate koosseisu tuleb virgutada iseseisvale loovale Eesti kooli tööle, nõudes neilt täielikku Eesti keele oskust ja kodumaa koolikirjanduse täieliku tundmist.

13. Üksikud ettepanekud ja sooviavaldused.

J. Lang'i poolt:

1. Kõrvaltööd, nagu klassi juhatus, füüsika ja keemia katsede ettevalmistamine, kirjalikud tööd j. n. e. tulevad keskkoolis normeerida ja eraldi (väljaspool palgaseadust) õiglase tasuga.

2. Kõik sunduslikud muudatused, samuti ka juhtnõuad, järgmise õppeaasta tunnitabelis tulevad haridusministeeriumi poolt enne 1. juunit, hiljemini aga juuli kuu jooksul koolidele teada anda.

3. Nii alg- kui ka keskkooli õppekavad ühes seletuskirjadega tulevad uue õppeaasta alguks juhtnõuadeks koolidele kätte saata.

4. Kongress loeb tarvilikuks kokku kutsuda erikoolide õpetajate kongressi.

M. Kommel teeb ettepaneku:

Kuna keskkooli ülesanne peaaesjalikult on kõrgematele koolidele ettevalmistus, sealjuures meie koolide arv õige suur on, arvab üleriikline õpetajate kongress, et uute keskkoolide asutamise juures haridusministeerium ettevaatlikum oleks, püüaks koolides, õpetajaid ette valmistades, ja kooli aineliselt toetades, selle asemel erilist tähelepanu juhtida kutsekoolide asutamise ja kutsehariduse edendamise peale.

J. Johnson tõrjub tagasi süüdistuse küla keskkoolide kohta ja nõuab rohkem tähelepanu küla keskkoolile.

J. Käisi hoiatab kongressi Kommeli ettepaneku vastuvõtmisega hariduse takistajaks saamast ja paneb ette, et ettepanek tagasi lükatakse, kutsekoolide avamist aga rõhutada hariduskogudes ja mujal, kus õpetajail tihti suur mõju.

A. Maarfeldt paneb ette Kommeli ettepaneku esimest osa ära jätta. Hääletamisel saab Käisi ettepanek poolt 28, vastu 23 häält, Maarfeldi ettepanek võetakse ühel häälel vastu.

J. K a n a redigeerib ettepaneku : Uute koolide avamisel tuleb erilist tähelepanu juhtida kutsekoolide avamise peale.

J u h u s l i k u d e t t e p a n e k u d :

L. R a u d k e p p teeb ettepaneku : V õ p e t a j a t e k o n g r e s s p ö ö r a b p ö l l u t ö ö m i n i s t e e r i u m i p o o l e t u n g i v a p a l v e g a , e t S u u r e M u n a m ä e t i p u l e V õ r u m a a l , m i s k u i k ö i g e k ö r g e m E e s t i m ä g i , k o o l i õ p e r e i s i d e k s ü l i t ä h t i s , t o r n ü l e s s e a t a k s , e t v ö i m a l d a d a v a b a t v a a d e t ü l e p u u d e l a t v a d e , m i s m ä e h a r j a p r a e g u t i h e d a l t ü m b r i t s e v a d j a k ö i g e t o r e d a m a t m a a r i n g v a a d e t E e s t i s t a k i s t a v a d .

Võetakse vastu.

K o n g r e s s i j u h a t u s t e e b e t t e p a n e k u d :

1. A r v e s s e v ö t t e s , e t a l g k o o l i d e p õ h i j o o n e d j u b a o n k i n d l a k s m ä ä r a t u d j a e t k e s k k o o l i d e s e a d u s l ä h e m a s t u l e v i k u s t e o s t a t a k s e , t u l e k s o t s t a r b e k o h a s e m a k s l u g e d a l ä h e m a t e l a e g a d e l k o r r a l d a d a d a k o n g r e s s e ü k s i k u t e k o o l i t ü t i p i d e k u i k a ü k s i k u t e õ p p e a i n e t e õ p e t a j a t e l e . Ü l e r i i k l i n e k o n g r e s s k o k k u k u t s u d a m i l t e v a r e m 1923. a a s t a t T a r t u s .

Ettepanek võetakse ühel häälel vastu.

2. J ä r g m i n e Ü h i s - S o o m e k o o l i k o n g r e s s a r a p i d a d a E e s t i s .

Võetakse vastu ühel häälel.

A. M a a r f e l d t s o o v i t a b j ä r g m i s e l e k o n g r e s s i l e m ä ä r a t a p i k e m a t t ö o a e g a , e t e i t u l e k s s a r n a s t t ö ö g a r u t t a m i s t , k u i p r a e g u s e l k o n g r e s s i l .

E. M a r t i n s o n k ö n e l e b s e l l e v a s t u , a r v a t e s , e t t u l e v i k u s k o n g r e s s i l e j ä ä b v ä h e m t ö ö d .

H. R o o s t e e b e t t e p a n e k u k ü s i m u s t j ä t t a O p e t a j a t e L i i d u j u h a t u s e o t s u s t a d a .

A. M a a r f e l d v ö t a b o m a e t t e p a n e k u t a g a s i .

H ä ä l e t u s e l v ö t a k s e v a s t u H . R o o s i e t t e p a n e k ü h e l h ä ä l e l .

J. A n n u s s o n l ö p e t a b k o n g r e s s i ü l e v a a t e g a , m i l l e s t a j u h i b t ä h e l p a n u s e l l e r o h k e j a e d u r i k k a t ö ö p e a l e , m i l l e s e a s t i s e ä r a n i s t ä h e l p a n u t e e n i b k e s k k o o l i s e k t s i o o n i t ö ö , s e s t e t s e a l s i h t e m e i e k e s k k o o l i e l u s a j a d a t u l i , u u t k e s k k o o l i

r a j a d a . T e i s t e s e k t s i o o n i d e t ö ö o l i v ö r d l e m i s i k e r g e , k u n a e r i k o o l i d e s s e p u u t u v t ö ö k ä e s o l e v a k o n g r e s s i t ö ö h u l g a s t t ä e s t i ä r a j ä i . K ä e s o l e v a k o n g r e s s i g a o n m e i e k o o l i e l u t ü l d i s e d s i h t j o o n e d s e a t u d , v a j a n e i d a i n u l t s ü v e n d a d a , m i s t e l e v a s t e k o n g r e s s i d e t ö ö d m ä r k s a k e r g e m a k s t e e b . E d a s p i d i s e k s õ p e t a j a s k o n n a t ä h t s a m a k s t ö ö k s j a p ü ü d e k s o l e k s ü h e n d u s t j u u a t e i s t e k u l t u u r r a h v a s t e g a , e r i t i m e i e v e n n a s r a h v a s o o m l a s t e g a . S e l l e t ö ö v ö t a b o m a p e a l e õ p e t a j a s k o n d , m i l l e g a t e e b a l g u s t j u b a k ä e s o l e v a l a a s t a l Ü h i s - S o o m e k o o l i k o n g r e s s i l e s ö i d u g a . Ü h i s - S o o m e k u l t u u r i k a u d u l ä h e k s t e e t e i s t e k u l t u u r r a h v a s t e j u u r e . P a n e b e t t e V . Ü l e r i i k l i s t O p e t a j a t e k o n g r e s s i l ö p e t a d a Ü h i s - S o o m e h ü m n u s e g a .

Kongress lõpetab oma töö hümnusega.

M a a r f e l d p a n e b e t t e O p e t a j a t e L i i d u j u h a t u s e l e j a k o n g r e s s i j u h a t u s e l e v a e v a r i k k a t ö ö e e s t t ä n u a v a l d a d a . K o n g r e s s a v a l d a b n e i t e o m a t ä n u k a u a s e k ä t e p l a k s u t a m i s e g a .

Koosoleku lõputi võttis kongressist osa üle 200 inimese.

Koosolek lõppes kell 7 öhtul.

(Lõpp.)

Ligemal ajal ilmub

ja saadetakse „Kasvatuse“

::: tellijaile kätte :::

Uuemad voolud kasvatusteaduses.

Koigi vald vajab

oma kõrgema algkoolile

juhatajat ja 2 õpetajat.

Valime nõukogu ees 27. augustil 1921. a. kell 12 päeval. Aadress: Paide kaudu.

Leebiku valla algkooli Valgamaal

vajab

II õpetajat

Kandidaate palutakse tulla Leebiku vallamajasse 18. augustil s. a. kell 3 p. l. kooli hoolekogu ja valla nõukogu ette.

Drajõe valla Dreimani algkool

vajab

koolijuhatajat ja 2 õppejõudu

Valimine 3. septembril s. a. kell 10 homm. Drajõe valla nõukogu ees, üle Rabi.

Raasiku koolivalitsus vajab

Haljava kõrgema algkooli peale

II õppejõudu

Valimised 29. augustil 1921 a. kell 1 lõuna Raasiku vallamajas, Raasiku jaamast 1½ versta.

Koolivalitsus.

Tapa alevi koolivalitsus

vajab

2 õpetajat

algkoolidele (ühel muusika tundmine tarvilik) ja ühist joonistuse õpetajat reaalgümnaasiumile ja II algkoolile. Dokumendid ühes lühikese elulookirjeldusega saata valimispäevaks 25 augustiks s. a.

Tapa alevi koolivalitsus.

Räru vald, Järwamaal

vajab Räru algkoolile

2 nais- ehk mees-õpetajat.

Valimised 30. augustil 1921 a. kell 2 päeval Räru vallamajas, vallanõukogu ees.

Wallavalitsus.

Peipsiäärese vald,

Tartu maakonnas, tarvitab

:: Rootsi küla koolile ::

õpetajat

Valimised 21. augustil s. a. kohaliku haridusenõukogu ees.

Koolivalitsus.

Kuulutis.

Õdelehtme vald, Harjumaal, vajab oma algkoolidele

4 juhatajat

Valimine 27. augustil 1921. a. kell 2 p. l. Õdelehtme vallamajas (8 verstia Raasiku jaamast) isiklik ilmumine soovitav tarviliste dokumentidega.

Wallavalitsus.

Wiimsi algkool, Harjumaal
vajab kutseõiguslega
3-at õppejõudu.

Valimine 27. augustil kell 10 hom.
wallanõukogu ees Wiimsi wallamajas.

Wallawalitsus.

Kuivajõe vald, Harjumaal
tarvitab Uuemõisa ja Oru 6-kl.
algkoolidele kutseõiguslisi
õpetajaid.

Valimine on 3. septembril kell 10 hom.
Kuivajõe vallamajas, kuhu kandidaate tar-
viliste dokumentidega palutakse ilmuda

Kuivajõe valla koolivalitsus.

Nõva vald, Harjumaal
vajab oma algkoolile kutseõiguslist
juhatajat.

Valimine on vallanõukogu ees 31.
augustil 1921 a. kell 12 päeval. Kool
asub Nõva mõisa ruumides ja on tarvi-
lise maaga varustatud. Aadress: Vasa-
lemma kaudu. **Vallavalitsus.**

Särevere vald, Järvamaal vajab
õpetajaid.

Põikva koolile — juhatajat ja ühte õpetajat
Jändja koolile — juhatajat ja ühte õpetajat
Lokuta koolile — kolme õpetajat ja Enari
koolile — ühte õpetajat. Valimine 24. augustil
s. a. kell 4 p. l. Särevere vallamajas. Valla-
majasse Türi-Alliku jamast 1 verst. Ülesandmi-
sed ühes tunnistuste ärakirjadega saata valla-
koolivalitsusele. Isiklik ilmumine soovitav.

Särevere valla koolivalitsus.

Wihterpalu wald,
Harjumaal, vajab oma algkoolile
juhatajat
ja
1 õpetajat

Valimine 29. augustil s. a. kell
1 p. l. Wihterpalu wallamajas (26 w.
Wafalemma jaamast). Isiklik ilmumine
soovitav.

Koolivalitsus.

Varbola vald, Harju maakonnas
vajab selle valla Polli mõisas asuva
6 klassilise algkoolile
juhatajat

ja Russalu mõisas asuva Russalu kooli
peale

teist õppejõudu

Valimine Varbola (Vardi) vallamajas
(aadr.: Liiva kaudu, raudteejaam Riisipere)
23. augustil kell 2 p. l. selle valla nõu-
kogu ees. Isiklik ilmumine soovitav.

Varbola valla koolivalitsus.